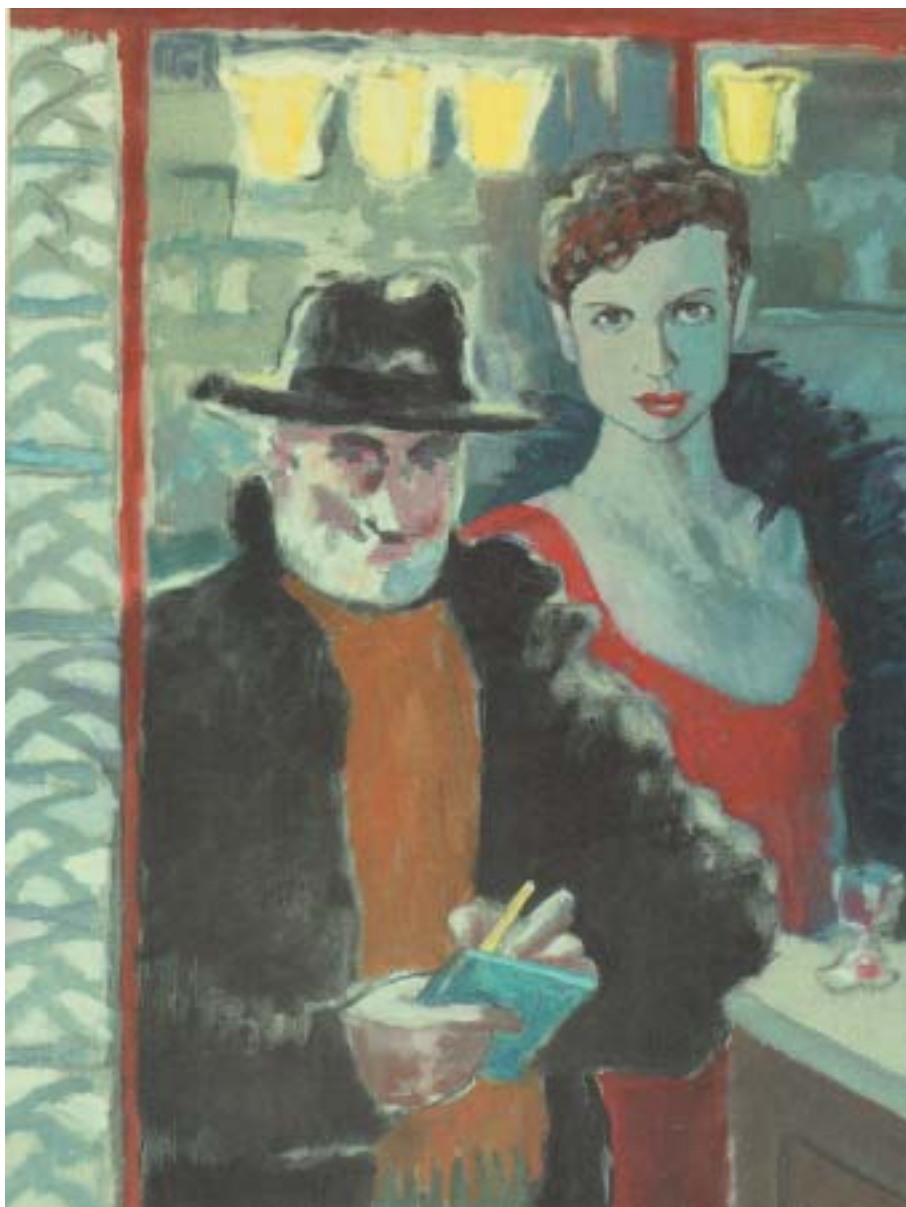

תּוֹשַׁח אֵל
AV
ELUL
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Antonín Sládek: Malíř a jeho múza II., olej na plátně, 2006.
(K malířově výstavě v Boskovicích viz str. 21.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

Rada FŽO v ČR projednala na svém červnovém zasedání následující body: 1. Kontrola zápisu z minulé Rady; 2. Statut FŽO; 3. Nominace na pozici ředitele ŽMP; 4. Projekty FŽO a spolupráce s NFOH; 5. Směrnice č. 10 – Poskytování interních materiálů FŽO; 6. Různé.

K bodu 2 pokračovala diskuse nad posledními úpravami připravovaného statutu, o kterém bude jako celku hlasováno na zářijovém zasedání. (*Rch* přinese na toto téma obsáhlejší informaci v příštích číslech.) V bodě 3 byl jako jediný kandidát do funkce ředitele ŽMP na příští funkční období navržen všemi hlasy (s jednou absencí) dr. Leo Pavlát. V bodě 4 vystoupila ředitelka NFOH Marta Malá s informací o činnosti nadačního fondu. Bylo konstatováno, že v současné době je spolupráce mezi FŽO a NFOH velmi dobrá. Vladimír Vihan, který se zabývá z pověření ŽOP a FŽO grantovou činností pro záchranu židovských památek, informoval členy rady o dílčích výsledcích své práce. Bod 5 bude projednán na příští schůzi. *jd*

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOCAUSTU

NFOH vyhláší výběrové řízení na podporu projektů v následujících programech:

Péče – program podpory projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust.

Připomínka – program podpory projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu.

Budoucnost – program podpory projektů vzdělávacích aktivit v oblasti judaismu.

Obnova – program podpory projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek.

Uzávěrka pro příjem žádostí je **19. září 2007**. Další informace získáte u koordinátorek jednotlivých programů. Pro programy Péče, Připomínka a Budoucnost kontaktujte Andreu Fictumovou, e-mail: fictumova@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 573, fax: 224 262 563, <http://www.fondholocaust.cz>; pro program Obnova Martu Malou, e-mail: mala@fondholocaust.cz, tel.: 224 261 615, fax: 224 262 563, <http://www.fondholocaust.cz>. *M. Malá*

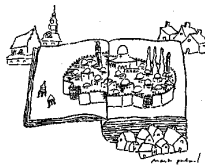
WIZO

Členskou schůzí dne 20. 6. jsme ukončili první pololetí našich setkání. Přišel nás pozdravit předseda ŽOP pan František Bányai, čímž nám udělal radost; doufám, že v příštím pololetí se opět uvidíme.

Ještě před poslední schůzí jsme společně navštívili krásné představení divadla Ungelt pana Milana Heina. Zážitek byl znásooben letní scénou a mimořádně teplým večerem.

Před prázdninami v červnu jsme se naposledy rozloučily při ozdravném zájezdu na Sluneční farmě na Šumavě.

AKTUALITY

Díky panu majiteli ing. Pavlu Štěpánkovi, který absolvoval čtyřměsíční studium v izraelské ješivě, a paní Rút Sidonové jsme tu prožili krásný šábes.

Při procházkách a výletech jsme navštívily různá místa (Krumlov, Horní Planou, Volary aj.). Největší dojem na nás učinily Volary, kde jsme navštívily hřbitov věnovaný devadesáti pěti židovským ženám a děvčatům, které Němci postříleli na pochodu smrti z Ravensbrücku v okolí Volar. Oběti byly převážně z Maďarska a Polska. Poslední byla zastřelena 8. května 1945 ve svých šestnácti letech.

Toto místo by měl každý příslušník našich komunit vidět a současně poděkovat městu Volary za důstojnou péči, jakou pietnímu místu věnují; my jsme tak již učinily.

Milé členky, přeji vám i našim příznivcům krásné léto a těším se s vámi na setkání na zářijové členské schůzi dne **25. 9.** v 15.00 v jídelně ŽOP, Maiselova 18, Praha 1.

Ing. Zuzana Veselá, předsedkyně

VÝZVA RODINÁM PADLÝCH ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ

Připravuje se umístění tabule se jmény židovských odbojářů, padlých v boji proti německé fašistické armádě na západní a východní frontě i jinde během 2. světové války. Vyzýváme všechny židovské rodiny, které v těchto bojích ztratily někoho ze svých členů, aby na níže uvedenou adresu urychleně napsaly následující údaje o člověku, který zemřel: plné jméno; datum a místo narození; podle možnosti datum, kdy padl, a údaj, v kterých bojích (např. u Sokolova, u Kyjeva, na Ukrajině, na Dukle, na našem území, u Dunkerque atd.). Uveďte laskavě, zda byl příslušníkem čs. zahraniční armády na Západě na Východě či jinde.

Uvedené údaje o padlém židovském bojovníkovi (ať už zemřel v boji nebo na následky zranění) posílejte, prosíme, urychleně na adresu: Institut Terežinské iniciativy, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1. Údaje můžete zaslat i e-mailem: institute@terezinstudies.cz, telefon je 222 319 212.

Za Výbor židovských odbojářů

Gustav Singer, Jaroslav Poskočil

LUACH 5768

Začátkem srpna vyjde židovský kalendář – luach pro nový rok 5768. Na 112 stranách diářové formy naleznete přehled významných dnů, týdenní hebrejsko-český kalendář, minhagim a přehled sider, základní modlitby a požehnání s fonetickým přepisem a českým překladem. Dále základní informace o židovských obcích v ČR a SR, o FŽO a jejich organizacích.

Luach lze zakoupit na rabinátě ŽOP, v oddělení evidence FŽO (Maiselova 18 – Praha 1) a v redakci Roš chodeš za 80 Kč, ve vybraných knihkupectvích za 100 Kč. Kalendář je možné získat také poštou; objednávky zasílejte do redakce Roš chodeš (Izraelská 1, 130 00 Praha 3) nebo e-mailem: sefer@volny.cz. *at*

LÁZEŇSKÝ POBYT

Osvětlimský výbor pořádá ve dnech 21. 10. – 27. 10. relaxační pobyt v lázních Turčanské Teplice. Cena zájezdu je 4990 Kč. V ceně je zahrnuta cesta autobusem, polopenze, deset léčebných procedur a čtyři výlety. Na pobyt lze čerpat peníze z Česko-německého fondu. Přihlášky přijímá Marta Kottová na telefonu 606 948 871. *ov*

OMLUVA ČTENÁŘŮM

Od počátku července nefungují v redakci *Roš chodeš* telefony. Měly by být v pořádku až od 18. srpna, přes veškerou snahu se nám nepodařilo příslušnou firmu přinutit k rychlejší reakci. Čtenářům se omlouváme. Do 18. srpna je možno s námi komunikovat jen prostřednictvím pošty a internetu. Náš e-mail je: sefer@volny.cz. *red.*

Z OBSAHU:

Zpráva z Bruselu o změnách 3

Sidry na tento měsíc 4–5

Neměli šanci. A vzdorovali

rozhovor s profesorem

Jehudou Bauerem 6–7

Svatá země bez otázek 8–9

J. Bauer Úhlavní nepřítel: Židé 10–11

Heinz Jakob Tauber – 90 let 12–13

Pohádka o smrti

Chanocha Levina 14

Konference o památkách

v Krakově 15

Šílená touha tančit 16

Budúci rok v Bratislavě 16

Dvojnice Barbry S. ... a jiné události 18

Izrael: Teplota stoupá, vody ubývá 19

Kalendárium 20

Kulturní pořady 21

Zprávy, inzerce 22

Zprávy z obcí 22–23

Zprávy ze světa 24

„V dnešní době, kdy se všichni cítíme ohrožení, protože antisemitismus se opět šíří, islámský fundamentalismus je na vzestupu a Izrael žije v obležení, je nejvyšší čas na to sjednotit se. Máme dost nepřátel, a tak nesmíme bojovat proti sobě navzájem...“ Tato slova pronesl Ronald Lauder, prezident Světového židovského kongresu, na tiskové konferenci v Bruselu koncem června. Přijel tam, aby se účastnil ostře sledovaného volebního zasedání Evropského židovského kongresu. A věděl velmi dobře, o čem mluví.

Jak jsme již informovali v květnovém čísle *Rch*, došlo ve vedení Světového židovského kongresu (*World Jewish Congress*, WJC) k zásadním změnám. Prezident Edgar Bronfman propustil svého dlouholetého spolupracovníka Israela Singera, a když sklídil za tento krok, resp. za jeho formu, vlnu tvrdé kritiky, vzdal se i své vlastní funkce. Neobešlo se to bez četných diskusí, polemik, tahanic a osočování, bohužel často i v médiích. Přestože si na místo prezidenta WJC brousil zuby dosavadní viceprezident Mendel Kaplan, na volebním shromáždění v New Yorku počátkem června byl s převahou zvolen jiný kandidát, Ronald Lauder. Předsedou představenstva WJC byl pak zvolen Bronfmanův syn Matthew. I když se zprvu zdálo, že jde jen o jakousi politickou dohodu, tento tandem již začal podnikat první kroky, aby Světový kongres vrátil na výsluní politické scény, odkud se – mimo jiné právě díky vnitřním bojům – v poslední době vytratil. A návštěva Bruselu toho byla dokladem. Lauder s Bronfmanem se před samotným zasedáním Evropského židovského kongresu sešli i s komisařem Frankem Frattinim a s Wilhelmem Schönfelderem, německým velvyslancem, který do konce června reprezentoval zemi předsedající Evropské unii.

PIERRE BESNAINOU ODCHÁZÍ

Evropský židovský kongres (EJC), který je regionální součástí kongresu světového, žil do té doby také ve značném napětí. Pozorovatelé a novináři referovali dokonce o rozdělení EJC na dvě části – východní a západní. Proč k takovému pnutí došlo? Na post hlavy EJC totiž kandidovaly dvě osobnosti – dosavadní prezident, francouzský podnikatel Pierre Besnainou, a Moše Kantor, který je původem z Ruska, žije však již delší čas střídavě v Ženevě a v Izraeli. Zdálo se, že židovské obce na západě Evropy budou podporovat Besnainou, zatímco komunity z východní Evropy se postaví za Kantora. A oba dva kandidáti se ve svých volebních kampaních opravdu nešetřili. Napětí vyvrcholilo na

zasedání exekutivy EJC v Londýně, kdy se rabín Pinchas Goldschmied veřejně ohradil proti útokům prezidenta Besnainou, který mu vyčetl, že se nechová jako rabín. Příznivci Moše Kantora zas poukazovali na dva roky příliš autoritativního vedení, které místo skutečných výsledků přineslo jen několik dalších fotografií Pierra Besnainou a jeho věrných s předními evropskými politiky. Zástupci polské židovské komunity prý v případě jeho setkání s prezidentem Kaczyńským nebyli přizváni ani k tomu focení.

KONGRES V NOVÉM

Zpráva z Bruselu o změnách

Někteří představitelé židovských obcí v Evropě rozdělení na Východ a Západ zcela jednoznačně odmítli jako vykonstruované. A bruselské zasedání jim dalo za pravdu. Při prvním pokusu rozbít program a uvést ho ve zmatek vstal zástupce britské delegace a za hlasitého souhlasu většiny přítomných zcela tvrdě tuhle strategii odsoudil. To byla první porážka příznivců dosavadního vedení, přicházející právě ze „Západu“.

Vedle kandidátů na předsedu představenstva – resp. předsedkyni, jelikož vedle Raphaela Cohena ze Španělska se o tento post ucházela i Flo Kaufmanová z Londýna – byl dán prostor ke krátkému předvolebnímu proslovu oběma prezidentským kandidátům. Moše Kantor působil velmi uvolněně, vstřícně, vtípkoval na vlastní účet, na přímý dotaz, zda je emisarem Vladimíra Putina – což byl jeden z hlavních argumentů jeho protistrany –, odpověděl, že Putin o tom zatím neví. Pierre Besnainou oproti tomu vsadil na trochu teatrální kartu, když z pódia hřimal o iránském nebezpečí: za uplynulá dva roky si prý udělal jen jednoho nepřítele, „zato velmi mocného – jmenuje se Ahmadínežád!“.

V tajných volbách nakonec Moše Kantor zvítězil. A šlo o vítězství jednoznačné. Z přítomných 87 delegátů mu svůj hlas dalo 55. Pierre Besnainou získal jen 30 hlasů, dva delegáti se hlasování zdrželi. Předsedkyní představenstva byla zvolena Flo Kaufmanová (48 hlasů). Zvolena byla i nová exekutiva, tedy výkonný výbor Evropského židovského kongresu, kdy nejvyšší počet hlasů získali zástupci České republiky, Holandska, Švédska a Švýcarska.

KDO JE MOŠE KANTOR?

Nový prezident Evropského židovského kongresu byl v uplynulých dvou letech předsedou jeho představenstva. Do histo-

rie kongresu se zapsal již tím, že jeho jménem uspořádal dvě akce prvořadého významu, obě pod anglickým názvem *Let My People Live*, tedy parafrází na verš z Exodu „Nechej můj lid odejít“. Nejdříve to bylo slavnostní shromáždění světových vrcholných politiků při příležitosti 60. výročí osvobození koncentračního tábora Osvětim, a poté obdobné setkání při výročí masakru v ukrajinském Babim Jaru (o obou jsme referovali). Moše Kantor také založil v loňském roce novou instituci pod názvem Evropský židovský fond. Ta

by měla především sponzorovat menší projekty jednotlivých evropských židovských komunit.

To vše také Moše Vjačeslav Kantor pomáhá financovat. Je totiž jedním z podnikatelů, kteří byli v pravý čas na pravém místě a do-

kázali se prosadit v postsovětské ekonomice; konkrétně ve výrobě umělých hnojiv. Přestože se postupně probíjaval na přední místa tohoto oboru ve světě, rodné Rusko nikdy zcela neopustil. Před několika lety byl zvolen do čela Ruského židovského kongresu a i zde se věnoval podpoře různých projektů. V jeho velkorysém pojetí je místo také pro ruské židovské umělce, zejména ty, kteří jsou považováni za současnou avantgardu. Jeho sbírka čítá několik set artefaktů a znalci je oceňována jako jedna z nejzajímavějších v Evropě. To ho také – mimo jiné – spojuje s Ronaldem Laudem. Oba lidé by si tedy měli rozumět, a to nejen díky této zálibě. Není tajemstvím, že Moše Kantor – na rozdíl od Pierra Besnainou – Ronalda Laudera v jeho kandidatuře na prezidenta WJC otevřeně podporoval.

Lze tedy předpokládat, že Evropský židovský kongres začne s novým vedením novou kapitolu. Moše Kantor se již nechal slyšet, že předpokládá úzkou spolupráci se všemi komunitami, tedy i s těmi, které ho v jeho volebním klání nepodpořily. V jeho programu se vedle standardních témat podpory Izraele, boje proti antisemitismu a prohlubování vztahů s institucemi Evropské unie objevují i jiné návrhy, spadající spíše do nepsané kompetence Evropské rady židovských obcí (ECJC). Na příští rok již předpokládá pokračování projektu *Let My People Live*, tentokrát zaměřené na 70. výročí „křesťalové noci“. Jedná již o možné finanční podpoře projektů na obnovu evropského židovského kulturního dědictví atd. Bude teď jistě záležet i na postoji ECJC. Jeho vedení Kantora nepodporovalo, na druhou stranu do současné exekutivy kongresu byli zvoleni někteří lidé, kteří s prací Evropské rady mají dlouholetou zkušenost.

Nejbližší období tedy ukáže, zda se cesty těchto dvou významných evropských židovských institucí budou rozcházet, nebo naopak spojovat.

TOMÁŠ KRAUS

ŠOFTIM (5M 16,16 – 21,9)

Soudce a dozorce dáš sobě ve všech branách svých, které Hospodin, Bůh tvůj dává tobě, podle kmenů tvých, i budou souditi lid soudem spravedlivým. (5M 16,18)

Judaismus je především právní systém, v němž je „cesta“ neboli zákon (halacha) studována a probírána nejen s velkým mistrovstvím, ale též s náboženským citem a zápallem. Vždyť ten nezměrný korpus židovského zákona a teologie, sebrány během uplynulých 4000 let, je považován za zjevené slovo Boží, jež se projevuje v Jeho neustálém rozhovoru s duchovními představiteli židovského národa.

Debata to je ryze pluralistická, respektující odlišné názory a snažící se o kompromis mezi nimi, neboť oba „jsou slovo živoucího Boha“. Hlavním smyslem této intelektuální kultury je utvářet velkorysé, oddané a pobožné soudce a právníky, učitele a studenty, mistry a žáky, kteří se snaží vést lidi k životu naplněnému službou Bohu, jež zasahuje všechny oblasti lidského konání.

Následujte mne při rozboru jednoho slavného studijního případu, který ukazuje, jak obtížné je aplikovat zákon na životní situace, a pochopíte význam toho, co jsem právě řekl. Vstupme tedy na jeviště židovského pluralismu, na jeviště, na němž se bere v úvahu i názor menšiny:

Rav Moše Isserles působil v 16. století jako vrchní krakovský rabín. Byl pokládán za znamenitého znalce židovského zákona a jeho nábožensko-právní rozhodnutí jsou mezi aškenázskými Židy až do současnosti přijímána jako závazná. Je autorem „ubrusu“ (*Mapa*) k „prostřenému stolu“ (*Šulchan aruch*), kodexu židovského zákona, jež sestavil rav Josef Karo. Jedna z responzí Moše Isserla (č. 125) začíná slovy: „Slyším za sebou velký šum a hluk,“ rámus rozčilené obce, která na něm žádala vysvětlení, proč v pátek večer, tedy o šabat, vykonal svatební obřad, a dokonce ho za to chtěla odvolat z funkce! (Připomeňme, že Mišna zakazuje svatby o šábesu, neboť se při nich podepisuje svatební smlouva.)

Rav Isserles vysvětlil své chování takto: nevěstinu rodiče slíbili rodičům ženicha slušné věno, ale nevěstin otec krátce před svatbou zemřel. Zmenšené věno znamenalo, že svatba byla na poslední chvíli odvolána. V pátek v půl jedenácté večer však ženichova teta přesvědčila synovce, aby se oženil, i když jeho rodiče se svatbou nesusouhlasí. Když dorazili k rabínovi, bylo mu jasné, že ženich si vše může zase rozmyslet,

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

a proto obřad co nejrychleji vykonal. Zachránil tak nevěstu před ostudou, která by ji byla odsoudila ke staropenství.

Rabi Isserles v textu cituje menšinový názor rabejnu Tama, že zákaz svateb o ša-

Marc Chagall: Svatební svícen, olej na plátně, 1945.

batu se týká jen párů, které měly z předchozích manželství potomky, ovšem i rabejnu Tam připouští, že by svatební obřad v pátek večer provedl jen „pod nesmírným nátlakem“ (*bedohak gadol*). Jak je vidno, rabi Isserles pokládal tento ojedinělý názor za dostatečný pro to, aby se na něj ve zmíněném případě spolehl.

KI TECE (5M 21,10 – 25,19)

Půjčíš-li bližnímu svému jakoukoli půjčku, nevejdeš do domu jeho, abys mu zabavil něco v zástavu. Venku budeš státí, a muž, u něhož máš půjčku, vynese k tobě zástavu ven. A jestliže je to muž chudý, neulehneš s jeho zástavou, navrátíš mu zástavu, jakmile zapadne slunce, aby ulehl ve své příkryvce a tobě žehnal; tobě však to bude za ctnost před Hospodinem, Bohem tvým. (5M 24,10-13)

Hebrejské slovo *cedek* či *cedaka* je obvykle překládáno jako spravedlnost či správnost. Chápu, že je soucítění vrátit zástavu chudému dlužníkovi, ale je to nezbytně i spravedlivé? Rád bych svou otázku prohloubil a upozornil čtenáře na předchůdce úryvku, jež jsme právě citovali, na základní příkaz zabývající se vztahem mezi věřitelem a dlužníkem.

„Půjčíš-li peníze mému, chudému u tebe, nebuď mu jako věřitel; neukládejte mu úroku.“ (2M 22,24) Tento příkaz byl vydán bezprostředně po východu z Egypta a zřejmě se týká způsobu, jímž se má osvobozený Izraelita chovat k méně majetnému bližnímu. V textu ovšem narážíme na řadu problémů. Za prvé, úryvek začíná slovy „Půjčíš-li peníze“. Naši moudří tvrdí, že toto je jeden z mála případů, kdy je v Bibli použit konjunktivní výraz *im* – který obvykle značí něco, co se děje za určitých podmínek a dobrovolně – ve smyslu „když“, což znamená povinné a s určitostí. Proč je tu však přece jen použito konjunktivní „im“?

Za druhé, když talmudičtí učenci vysvětlují další část tohoto verše, že nejednáš s dlužníkem jako věřitel, popisují situaci, kdy věřitel vidí dlužníka, jak se k němu blíží, a trvájí na tom, že věřitel má změnit směr, aby se s dlužníkem nesetkal a nevedl ho do rozpaků. Ale to zní poněkud absurdně. Třeba by dlužníkovi trocha rozpaků neškodila, obzvlášť v situaci, kdy termín pro splátku už vypršel – koneckonců dluží peníze.

A nakonec – proč nesmí věřitel účtovat úrok? Když se účtuje platba ze pronájmu bytu, proč neúčtovat „nájem“ za použití peněz? Kdyby člověk peníze, které půjčuje, investoval, určitě by něco vydělal!

Slavný komentář z 19. století známý jako *Or hachaim hakadoš* odpovídá následovně. Kdyby byl tento svět dokonalý, nikdo by nemusel být dlužník a nikdo věřitel. Každý by měl dostatek majetku na to, aby se cítil spokojený. Pasáž z knihy Exodus proto autor komentáře čte naprosto doslovně: „Půjčíš-li peníze mému lidu“ – což znamená, jsi-li tak požehnán přebytkem peněz v důsledku nespravedlivé povahy tohoto světa, pak si musíš uvědomit skutečnost, že „tyto“ (peníze vlastně patří) chudému, který je s tebou. Hospodin jen svěřil peníze určené chudému člověku tobě do ochrany. Současně si uvědom, že s chudákem nesmíš jednat jako věřitel nebo od něj žádat úrok – vždyť mu jen vračís to, co je vlastně jeho.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina přeložila am.)

ZJEVENÝ KONEC

Na jaře jsme hovořili o Erec Jisrael, Zemi izraelské, a o její historii. Dnes se krátce zamyslíme nad jejím významem pro am Jisrael, národ izraelský.

Před více než dvěma sty lety došlo mezi východoevropskými Židy k probuzení výraznějšího zájmu o vykoupění. Toto probuzení bylo způsobeno činností dvou různých škol, které spolu vedly ostrý spor. Rabi Mendel z Vitebsku stál v čele chasidů Ba'al Šem Tova, kteří vystoupili do zpuštělé Erec Jisrael, a proti nim stál rabi Hilel ze Šklova v čele žáků Gaona z Vilna, kteří rovněž vystoupili do Erec Jisrael a založili tam jednu z největších obcí evropských Židů. Jak k tomuto úžasnému skutku došlo? Základem učení Gaona z Vilna je termín „zjevený konec“ a my se na něj v následujících řádcích soustředíme.

Na konci traktátu Sanhedrin se přou tanaité, je-li vykoupění Izraele závislé na jeho tšuvě a nápravě jeho cesty k lepšimu. Rabi Eliezer soudí, že ge'ula se uskuteční teprve potom, co národ udělá tšuvu – návrat ze špatného jednání. Rabi Jehošua naproti tomu říká, že vykoupění přijde v každém případě, dokonce i když Izrael tšuvu neudělá. Poté, co jsou k oběma tvrzením uvedeny důkazy z Tanachu, je diskuse uzavřena výrokem rava Aby: není konce zjevnějšího než tento, jak je řečeno (Jechezkel 36, 8): A vy, izraelské hory, vydáte své větve a dáte vyrůst plodům pro Můj národ Izrael – protože oni brzy přijdou. Rav Aba říká, že existuje hmatatelné a zjevné znamení ge'uly – rozkvět Erec Jisrael. Žáci Gaona z Vilna se nezabývali teoretickými výpočty konce dní – jejich učitel je podporuje v praktickém a skutečném konání při výstavbě Erecu a jeho rozkvětu. Většina Židů tehdy (a i dnes) setrvala rozptýlena po světě v očekávání Mesiáše seslaného z nebe, který přijde a vyvede je, přičemž někteří se pokoušeli tento čas vypočítat nebo předpovědět. Snem Gaona z Vilna na jeho cestě do Izraele bylo zasadit strom v Jeruzalémě a všechny své žáky podporoval v tom, aby vlastními silami, činností a konáním přiblížili vykoupění am Jisrael; aby jen pasivně nečekali, až se něco stane. Po několik desetiletí jejich alija působila dojmem zapomenuté epizody, ale naše poslední generace se naplnění velké vize Gaona z Vilna dočkaly – masového příchodu Židů ze všech koutů světa a realizace zjevného konce exilu, rozkvětu zemědělství v Erec Jisrael, zakládání nových měst a vesnic a vzniku židovského státu na území Erecu.

RABI MENACHEM KALCHHEIM
(Z hebrejštiny přeložil Viktor Cháb)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – srpen 2007

Staronová synagoga

3. 8.	pátek	začátek šabatu	20.25 hodin
4. 8.	sobota	EKEV 5M 7,12-11,25 hf: Iz 49,14-51,3 perek 5 mincha konec šabatu	20.10 hodin 21.39 hodin
10. 8.	pátek	začátek šabatu	20.13 hodin
11. 8.	sobota	REE 5M 11,26-16,17 hf: Iz 54,11-55,5 perek 6 mincha konec šabatu	20.00 hodin 21.25 hodin
14. 8.	úterý	1. den Roš chodeš elul	
15. 8.	středa	2. den Roš chodeš elul	
17. 8.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
18. 8.	sobota	ŠOFTIM 5M 16,18-21,9 hf: Iz 51,12-52,12 perek 1 mincha konec šabatu	19.40 hodin 21.10 hodin
24. 8.	pátek	začátek šabatu	19.46 hodin
25. 8.	sobota	KI TECE 5M 21,10-25,19 hf: Iz 54,1-10 perek 2 mincha konec šabatu	19.30 hodin 20.54 hodin
31. 8.	pátek	začátek šabatu	19.32 hodin
1. 9.	sobota	KI TAVO 5M 26,1-29,8 hf: Iz 60,1-22 perek 3; 4 mincha konec šabatu	19.10 hodin 20.38 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9.00 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 19 hodin.

Jeruzalémská synagoga

V sobotu ranní bohoslužba v 9.00 hodin,
páteční večerní bohoslužby se nekonají.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Tryzna kever avot

Tradiční zářijová tryzna v Terezíně na památku všech našich blízkých zavražděných během šoa se koná v neděli 9. září od 10 hodin. Dopravu zajišťuje rabinát. Sraz zájemců je v 8.15 před budovou Židovské obce Praha, odjezd je v 8.30. Místa v autobuse je možno rezervovat u slečny Alžběty Novákové do 31. srpna na telefonním čísle 224 800 849 nebo na e-mailové adrese novakova@kehilaprag.cz.

NEMĚLI ŠANCI. A VZDOROVALI

Rozhovor s profesorem Hebrejské univerzity Jehudou Bauerem

Foto iForum, 2007.

Historik holocaustu, profesor **JEHUDA BAUER** se narodil roku 1926 v Praze. V březnu 1939 odjel s rodinou do Palestiny. Po absolvování střední školy vstoupil do hnutí Palmach. Univerzitní studia absolvoval na univerzitě v Cardiffu (ve Walesu), roku 1948 je přerušil, aby bojoval ve válce za nezávislost Státu Izrael. Roku 1960 získal doktorát na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a následujícího roku začal na téže univerzitě učit (v současnosti zde působí v Institutu současného Židovstva Avrahama Harmana). Je považován za jednoho z předních znalců dějin holocaustu, přednáší i na zahraničních vysokých školách (v USA), je zakladatelem časopisu *Journal for Holocaust and Genocide Studies* a byl členem edičního týmu *Encyklopedie holocaustu (Jad vašem 1990)*. Roku 1998 získal nejvyšší občanské vyznamenání své země – Izraelskou cenu. Je autorem přes padesátí studií a vědeckých prací na téma holocaustu. Jeho filosoficko-historickou knihu *Úvahy o holocaustu plánuje na rok 2008 nakladatelství Academia*.

Pane profesore, narodil jste se a vyrůstal v Praze. Jaké máte na rodné město vzpomínky?

Popravdě řečeno se na něj moc nepamatuji – když jsme odjížděli, bylo mi třináct, takže mám skutečně jen útržky vzpomínek. Z devětatřicátého si například vzpomínám na nějakou demonstraci na Václavském náměstí, při které lidi volali „Židi pryč“. Ve škole jsem ale žádné problémy s antisemitismem neměl. Nikdy. Ani v české, ani v anglické, kam jsem chodil od dvanácti let, abych se naučil jazyk.

Naše rodina patřila k nižší střední třídě. Můj otec byl aktivní v sociálnědemokra-

tickém hnutí a také v zednářském hnutí, byl taky sionista: staral se o chalucim, lidi, kteří odjížděli do Palestiny. Do Palestiny odjel už v pětáctém, aby tam připravil půdu pro emigraci celé rodiny; vystupoval proti nacismu a nástup Hitlera pro něj znamenal skutečnou hrozbu.

V Palestině jste vstoupil do jednotek Palmachu. Účastnil jste se protibritských akcí?

Účastnil. Ale pak jsem dostal od mandatorní vlády, proti které jsem vlastně bojoval, stipendium na britskou univerzitu. Oni samozřejmě nevěděli, že jsem v Palmachu, vystupoval jsem pod falešným jménem.

Jste předním znalcem problematiky holocaustu ve světě. Jaká je vaše specializace?

Těžko odpovědět. Zabývám se holocaustem jako celkem, motivy k němu, jeho strůjci, přihlížejícími a samozřejmě oběťmi. Snažím se celou tragédií vidět v kontextu židovské historie, evropské historie, historie genocidy. Pak teprve přichází na řadu specializace. Zabýval jsem se hlouběji záchranými akcemi, o které se snažily židovské organizace, židovským hnutím odporu v Evropě, teď se soustřeďuji na výzkum malých štetlů na východě Polska před holocaustem a během něj. Rozumím polsky i jidiš, takže si mohu udělat obrázek, jak se tu situace vyvíjela a jak na ni Židé reagovali.

Mohl byste o této práci říci pár slov?

Víte, mě už nezajímá zabíjení, o tom bohužel víme dost – známe místa masakrů, kdo je páchal, víme jak a proč. Ale máme ještě v podstatě jasno v tom, jak Židé reagovali. Jak se chovaly tyhle malé komunity, které dohromady tvořily 40 procent polského Židovstva? Zajímá mě, jestli existovala nějaká specificky židovská reakce, jestli to, jak se chovali lidé ve velkých ghettech, jako byly Lodž nebo Varšava, se týká i menších měst a vesnic, zajímá mě ozbrojený i neozbrojený odpor, chci znát podrobnosti o vztazích mezi Židy a jejich nežidovským sousedy.

Jsou reakce a situace hodně odlišné?

Výsledek, jak víme, byl stejný, ale reakce se různily vlastně v každé vesnici. Někde držela komunita pohromadě, jinde žil každý na vlastní pěst; někde, kde byly ideální

podmínky pro útek a úkryt – třeba v lesích, lidé zůstávali, a jinde, kde byl úkryt složitý, odcházeli. Je to neuvěřitelné množství příběhů a situací.

V Izraeli se dlouho vyčítalo evropským Židům, že se nebránili. Jaký je váš názor? Mohli se vůbec chovat jinak?

Pojetí, že Židé šli na smrt pasivně, je naprosto mylné. Za prvé – na mnoha místech prostě neměli na výběr. Síly, které stály proti nim, je naprosto zdrtily. Svou roli hrálo také to, že nejprve šli do transportů mladí muži – takže když odešli, kdo měl bojovat? V táborech byli Židé na pokraji smrti hladem a v takovém případě lze samozřejmě těžko provádět vzpuru. Nicméně odpor existoval a daleko silnější, než by se dalo čekat. Například v oblastech, které zkoumám teď, se skoro v každé vesnici rezistence formovala, byly to desítky a stovky skupin. Je dokázáno, že v dnešním západním Bělorusku existovaly ozbrojené skupiny v třiašedesáti malých ghettech, že do lesů uteklo na 20 000 lidí. Ozbrojené skupiny byly třeba i ve Východní Haliči, kde je méně lesů a od místních Ukrajinců se žádná podpora nedala očekávat. Poměřovat význam těchto skupin počtem zabitých nepřátel postrádá logiku. Z německého pohledu byl odpor samozřejmě marginální, ale marginální by měla být právě německá perspektiva. Odvaha a snaha bojovat je neobyčejně významná z židovského pohledu a také z širší perspektivy, jež zkoumá reakci lidí ohrožených genocidou. Otázka by měla znít spíše takto: „Židé neměli šanci k odporu. Jak je tedy vůbec možné, že někde vzdorovali?“ Pro mě je navíc velmi důležitý i neozbrojený odpor, protože se týká mnohem více lidí.

Má československý holocaust svá specifika?

Jistě, jako v každé jiné zemi. Je specifický v několika ohledech: Němci zpočátku plánovali, že v Terezíně zřídí tranzitní tábor. Odtud měli být Židé deportováni buď mimo Evropu, nebo do sovětských arktických oblastí. To bylo na počátku, jak víme, později to dopadlo jinak. Ale podařilo se vytvořit iluzi, že Terezín je bezpečné místo, a tím zamezit jakémukoli židovskému odporu. Deportace českých a moravských Židů probíhala snadno, protože Čechy a Morava byly velmi dobře administrativně spravovány, byly tu detailní seznamy osob a adres. Bylo nesmírně těžké se nějak schovat či utéct, protože všude byla spousta Němců. Přístup obyvatel, teď myslím všech obyvatel, bylo hlavně zoufalství a pocit porážky. Češi chtěli bojovat,

ale nemohli; zbyla jim nesmírná touha k boji, tu sdíleli asi všichni, ale žádné prostředky. V zemi byla ohromná koncentrace německých vojsk a proti nim se nedalo postavit žádné ozbrojené masové hnutí. Vzniklo tu sice hnutí odporu, ale bylo slabé a rozdrobené – jako například „Petiční výbor Věrní zůstaneme!“ Pár stovek lidí, to bylo všechno. Češi byli ochotní Židům pomáhat, ale jak? Jak a kde ty lidi uschovat? Všude byli Němci, skoro v každém domě. Němcům se velmi brzy podařilo rozbít jak západně orientovaný, tak komunistický odpor. Pak trvalo dlouho, než se povedlo zorganizovat nějakou trvalejší rezistenci – a v té, což je taky dost specifické – fungovala spousta Židů. Židé byli velmi aktivní při pašování českých důstojníků a vojáků mimo území okupované Němci – byly to únikové trasy, na kterých Židé fungovali opravdu skvěle. Byla spousta Židů, kteří byli deportováni do Moravské Ostravy, pak do jihovýchodního Polska, odtud uprchli k Rusům a později bojovali ve Svobodové armádě. Pozoruhodné je také to, že čeští Židé byli téměř vyhlazeni, procento přežití je velmi nízké, a to dokonce v porovnání s Německem a nepochybně ve srovnání se západní Evropou.

Jak tento fakt vysvětlujete?

Za prvé – němečtí a rakouští Židé měli mnohem víc času utéct nebo se schovat, situace kolem nich byla tak vážná, že neměli proč váhat. Čeští Židé byli v roce 1939 zaskočeni a pak už neměli moc šancí uprchnout. Za druhé, jak jsem říkal, v Československu existovala podrobná registrace židovských obyvatel. Za třetí – Čechy a Morava byly pod přímou vládou Němců. Za čtvrté – neexistovala tu žádná záchraná organizace pro ohrožené Židy – Češi měli dost starostí sami se sebou a Němcům se v letech 1940–1943, tedy v období hlavních deportací do Terezína, podařilo s pomocí českých kolaborantů rozbít všechna hnutí odporu.

Sledujete činnost zdejších historiků šoa?

Sleduji a vážím si jí. Podle mého názoru by tu ale neškodila širší perspektiva – sledovat události nejen z pohledu českých Židů, ale holocaustu evropského. Jak zdejší situace zapadá do obecného rámce?

Mě by třeba zajímalo, jaké byly vztahy mezi jednotlivými skupinami českých Židů v Terezíně. O Terezíně známé fakta, víme o kulturní činnosti, víme o podzemním hnutí. Ale myslím, že by se mohlo zkoumat, jaký dopad měly tři předválečné ideologické a intelektuální skupiny českých Židů – tedy Češi-Židé, pak čeští Židé

asimilovaní do německé kultury a nakonec sionisté – na dění v ghettu. Jak se tato tři pojetí v Terezíně projevovávají? Tím se zatím nikdo nezabýval. Možná, že vše bylo zapomenuto a žádný vliv to nemělo, protože se lidé v ghettu starali o jiné věci. Pak jsou tu malá města a městečka, průběh holocaustu v nich. I o tom bych se něco rád dozvěděl...

Sledujete i historický výzkum na Slovensku?

Ano. Tamější problém je v tom, že se výzkumem zabývají jen dva či tři lidé. Nejlepší knihy o holocaustu na Slovensku vznikly v Izraeli, samozřejmě ve spolupráci se slovenskými kolegy, zdůraznil bych hlavně práce historičky Gily Faturan.

Šoa, respektive popírání šoa, je jedním z posledních tabu, na kterých se západní demokracie dokážou shodnout. Nejsou stále rozšířenější protiizraelské postoje v tomto politickém prostoru reakcí na tuto skutečnost?

To bych netvrdil. Popírání šoa na Západě je příliš okrajová záležitost, velkou roli hraje v muslimských zemích, ale ne v Evropě. Myslím, že protiizraelské pocity jsou hodně provázány se situací na Blízkém východě, ale jejich prvotním základem je lokální antisemitismus. Dnešním srdcem protiizraelských a antisemitských názorů je Británie.

Sledujete bojkot izraelských akademiků vyhlášený v Británii?

Jistě. V Británii to patří k antisemitské tradici, která je starší než Hitler. Mimoto tu hrají roli výčitky z koloniální minulosti, výčitky z války v Iráku a židovsko-palestinský spor tyto věci jen oživuje. Hlavní roli v britském bojkotu ovšem hraje anglikánská církev. Její výrazné postavy se domnívají, že stojí na straně Palestinců, což ve skutečnosti není tak docela pravda. Tihle lidé jsou spíš velmi specifickým způsobem probritští. Je přítom dost paradoxní, že britští akademici bojkotují právě izraelské univerzity, protože univerzity jsou hlavními centry nesouhlasu se současnou vládní politikou.

Šoa má stále i politický rozměr a je v politické rovině nejručněji interpretována a používána. Je to podle vašeho názoru správné?

Je nevyhnutelné, že se události interpretují nejprve historicky, a pak podle aktuální situace. Děje se to s každou událostí. Vezměte si Masarykovu revoluci proti Rakousku – okamžitě se vykládá pohledem

roku 2007. Vezměte si vraždu Jana Masaryka – vidíte ji dnešními očima a s politickým výkladem. Proč nakládat se šoa jinak? Musíme ovšem rozlišovat. Jako historik musím dbát na přesnost, věrnost faktům – co se s mou prací pak stane, to nemohu kontrolovat. Ale nemohu upřít legitimitu tomu, používá-li se minulost k výkladu současnosti. Když Ben Gurion souhlasil s tím, aby Izraelci zajali a soudil Eichmanna, bylo to politické rozhodnutí, ale bylo to i rozhodnutí, které se týkalo holocaustu.

V Izraeli žije jedna velmi dobrá historička, která nesouhlasí s mými názory – Edith Zertalová. Ta si stěžuje, že Ben Gurion využil únos Eichmanna k tomu, aby se izraelská mládež dozvěděla pravdu o holocaustu. Já říkám – třeba, ale to je naprosto zákonné, je to legitimní použití minulosti pro přítomnost.

Jste členem organizace Genocide Intervention Network. Čím se zabývá?

GIN je volná skupina akademiků, která s pomocí diplomatů některých zemí spolupracuje na programech prevence genocidy. Snažíme se vytvořit možnosti řešení pro specifické situace v budoucnu a k tomu potřebujeme hodně akademického výzkumu o různých typech genocidy. Potřebujeme například rozlišit situaci v Čečensku od situace v Zimbabwe, to jsou naprosto odlišné podmínky. Naším úkolem je zkoumat, co kde funguje jako prevence, jak používat nevojenská opatření tam, kde by mohla genocida vypuknout, a vojenská tam, kde už vypukla. Ovšem výzkum je jedna věc a realita druhá. Třeba hlavním problémem Dárfúru není neochota pomoci, ale skutečnost, že jakékoli zahraniční intervenci tu brání Čína.

Domníváte se osobně, že lze dosáhnout míru mezi Izraelci a Palestinci?

V současnosti jsem k možnosti, že by se Izraelci s Palestinci sami dohodli na mírovém uspořádání, spíš skeptický, i když všechno je možné. Spíš bych sázel na to, že by mohli dojít ke kompromisu, ale k dialogu by jim musely pomoci USA, Evropská unie a Rusko, aniž by nějak ovlivňovaly jeho výsledek. Díky takovému dialogu by se mohla nalézt dočasná řešení, což by bylo skvělé, protože dočasná uspořádání se časem stávají trvalými. Jenže ani možnost, že se mocnosti dohodnou na tom, aby obě strany přinutily zasednout k jednání, není úplně slibná. O tomhle problému bych mohl hovořit dlouho, ale nejsem politik a od politických záležitostí se snažím držet co nejdál.

Alice Marxová

SVATÁ ZEMĚ BEZ OTÁZEK

Žije moderně, bezpečně, zaopatřeně – a neshání se po vizionářích

V roce 1997 vypadaly poznávací značky izraelských aut dosti bizarně, dalo by se říci tak trochu koncentračnický: žlutý obdélník a na něm sedm černých číslic – chyběl jakýkoliv znak konkrétní rozpoznatelné identity, města, regionu, státu. Cizí návštěvník si připadal asi jako v Japonsku. Na dálně-východní souostroví obklopené mořem se létá, šance potkat tam cizí auto je de facto nulová, tak proč na domácí značce vyznačovat identitu? Podobně uvažoval i blízko-východní ostrov obklopený mořem více či méně nepřátelských sousedů. V roce 2007 vypadají izraelské poznávací značky téměř evropsky: vedle číslic se na modrém obdélníčku rýsují vlajka, latinková písmena IL a nápis Izrael v hebrejštině i arabštině. Jako by Izrael po více než půlstoletí státnosti dával najevo svou identitu sobě i okolí, jako by předem počítal s tím, že auta s touto značkou jednou budou běžně překračovat hranice k sousedům. Přitom vnitřní rozhraní ve Svaté zemi se z průchozí promenády změnilo v bezpečnostní bariéru vůči Palestincům. Hlavně díky ní nebyl už tři roky zaznamenán sebevražedný útok, zní větší názor. Znamé slogany typu „mírový proces“ či „jednostranné stažení“ ztratily svůj vizionářský význam a země je k experimentům opatrná.

I takto by se dalo odpovědět na úvodní otázku: Co je v Izraeli nového, když tam člověk dorazí počátkem léta? Nota bene když se tam rozhlíží deset let po své první návštěvě? Je toho dost, právě díky takovému odstupu. Ten nechá vyniknout detaily, jež místním připadají banálně zažitá, ale pozorovatel zvenčí si jich nemůže nevšimnout.

KDE KONČÍ ASFALTOVÝ SIONISMUS

Třeba ekonomický boom. Čte-li o něm člověk v novinách, bere to na vědomí tak nějak mimochodem na pozadí bezpečnostních analýz. Projde-li se ale po Tel Avivu, některá místa skutečně nepoznává. Staví se cokoli a kdekoli. Kde je to knihkupectví Steimatzy, co v roce 1997 nabízel tak skvělé mapy? Místo něj stojí na pobřežním bulváru mrakodrap kdovíproč zvaný Opera. Zatímco v New Yorku za uplynulých deset let tamní Dvojčata spadla, v Tel Avivu za tutéž dobu jiná vyrostla – přesněji vzato jde o trojčata Azrieli Towers.

Deset let starý plán Jeruzaléma je zcela nepoužitelný. Ne snad, že by se přestavovalo Staré Město. To zůstává stejné až na nepřístupnou Chrámovou horu. Důvod

uzavření? Nevydařený plán renovace přístupového chodníku. To, co by byla v nor-

Z Jafu do Tel Avivu – dříve podle smetiště, dnes po promenádě. Foto autor.

málních poměrech práce na týden pro partu chlapů se sbíječkami a míchačkou, tady otrásá křehkými základy zdejší multi kulti koexistence. Dokáže někdo muslimům vysvětlit, že může pracovat se sbíječkou u Chrámové hory, aniž by tím chtěl zničit mešitu al-Aksa? Výsledkem byly jejich protesty a nynější status quo – zátarasy a za nimi plachtou zakryté ruiny chodníku ilustrují zdejší realitu lépe než několik medializovaných summitů.

Proč je tedy starší plán Jeruzaléma ne-

Archeologové v Davidově městě. Foto autor.

použitelný? Právě proto. Jeruzalém, jako kdyby si chtěl vynahradiť vynucený stavební půst u svatých míst, se vrhl do budování sídlišť, průjezdných magistrál a dálničních obchvatů na okrajích. Čert aby se v nich vyznal a pěšák je úplně bez šance. I když... Právě na přelomu května a červ-

na se měla otevírat jedna na klíč hotová magistrála, leč kvůli občanským protestům byla v době psaní textu ještě mimo provoz. Zdá se, že „asfaltový sionismus“, jak tento trend před časem nazval list *Ha'arec*, začíná narážet na své meze.

Anebo ošátkované muslimské ženy. Před deseti lety jich bylo například v tradičním Hebronu habaděj, ale v jeruzalémském Starém Městě se vyskytovaly vzácně. Letos už každá čtvrtá, ne-li třetí. Uvědomíme-li si, že značnou část zbytku prostovlasých Arabek tvoří křesťanky, zjistíme, že muslimové se skutečně posílili ve víře či alespoň v tradicích. Je to sice v očekávaném souladu se všemi možnými analýzami, ale na vlastní oči to působí o dost náročněji. Což platí i na telavivském trávníku mezi pláží a pobřežní promenádou, snad jediném multi kulti místě podle západních představ. Vedle sebe tam piknikují židé, křesťané i muslimové, ale jejich ženy nesundají šátky či dlouhé hábity ani na pláži.

Naopak k neočekávaným postřehům patří pokles kuřácké vášně. Izrael byl dlouhá léta prezentován jako země kuřákům zaslíbená. Pravda, ani teď tam nebudí přísné zákazy amerického či západoevropského typu, ale v restauracích se přesto téměř nekouří. Až na místě tak člověk zjistí, že článek v dubnovém *Rch*, líčící úporný zápas židovského státu s dotěrným kouřením ve veřejných prostorách, se opíral o zdroje z až přepjaté americké perspektivy, jíž se zavděčí jen absolutní sterilita. Ve

srovnání s dnešními izraelskými poměry působí Česko jako silně zakouřená země.

HLEDÁME JISTOTU, NE VIZI

Silně překvapivě pak na návštěvníka působí téměř absence otázek. Židovství je přece spjata s kladením otázek, kolem otázek se točí valná část židovských vtípů a Hagada považuje za nejproblematictější dítě nikoli to zlobivé, ale to, jež se neumí zeptat. Dnes však jako by ve Svaté zemi otázky vymizely.

Před deseti lety to bylo jiné. Co bude s mírovým procesem? Jak se na jeho osudu i na bezpečnosti po čerstvé vlně atentátů podepíše Bibi Netanjahu a jeho nová vláda? Jakým způsobem se nakonec narovnáme s Palestinci? Takto se ptali nejenom komentátoři v novinách, ale i lidé v hospodách. Ještě před rokem skýtalo téma k otázkám volební vítězství Kadimy Ehuda Olmerta a jeho plán stažení ze Západního břehu. Jenže pak se ukázalo, že z Gazy se po izraelském stažení stal malý Bagdá a že riskovat totéž se Západním břehem by byl hazard. Otázky nahradila opatrná skepse a obrana dosavadních jistot.

„Vstupujeme do osmého roku intifády,“ konstatuje Cvi Jechezkelí, šéf arabských analýz soukromé televize Kanál 10. Je to pro něj samozřejmé tvrzení, ačkoliv poslední sebevražedný atentát se odehrál již v srpnu 2004, Jásir Arafát zemřel poté v listopadu a klid zbraní byl potvrzen v únoru 2005. Faktem ovšem zůstává, že tehdy intifáda skončila jen pro izraelské vnitrozemí. „Plot máme ze stejného důvodu, proč ho má třeba váš soused, protože chrání,“ říká o významu bezpečnostní bariéry profesor Uzi Arad, bývalý šéf zpravodajství Mosa-du, nyní šéf fakulty strategie na Interdisciplinárním centru v Herclíji, první soukromé univerzitě v Izraeli. Podle jeho názoru plot chrání i ve své dosud neúplné podobě. Získá-li například potenciální atentátník výbušninu třeba v Džanínu, kde má Izrael své informátory, ale nesmí přímo zasáhnout, může s ní sice vyrazit do Jeruzaléma, ale kvůli již stojícímu plotu musí volit trasu širokým obloukem, což poskytne mnohem více času pro účinná protiopatření.

Intifáda, o které mluvil novinář Jechezkelí, se naplno projevuje v okolí Gazy, konkrétně v areálu, který je dán asi desetikilometrovým dostřelem palestinských raket Kásám. Symbolem tohoto ohrožení je město Sderot, shodou okolností bydliště ministra obrany Amira Perece, které je zasahováno skoro každodenně a již zaznamenalo několik mrtvých. Jak se s tím vypořádá? Ani to není vlastně otázka, ale pouze věc načasování rozkazu pro armádu a příslušnou operaci v Gaze. Příčinou nynější hrozby je podle mnohých právě jednostranné stažení

z roku 2005. „Palestinci si řekli, že vyhráli, a začali odpalovat kásamy,“ tvrdí Dore Gold, bývalý velvyslanec při OSN. Za ještě horší považuje fakt, že v neklidné Gaze se aktivuje buňka al-Káidy. Opět pouze konstatování.

Otázky, a skrze ně formulované naděje, mizí i ohledně Evropy. To, čeho se teď Izrael obává nejvíce – stažení ze Západního břehu po vzoru Gazy a následného raketového ostřelování už ne městysů typu Sderot, ale centra země včetně Jeruzaléma –, prosazuje Evropská unie, jmenovitě její zmocněnec pro zahraniční politiku Javier Solana. A co postkomunistické země se svou novou a vstřícnou zkušeností? Na přímou otázku dává Gold spíše mlhavou odpověď: Izrael do nich vkládal naději v 90. letech, ale nejspíše od doby, kdy vstoupily do EU, se chovají podle „evropského konsenzu“, i když ten se pod vedením Německa Angely Merkelové zlepšil.

OD TRUBIČEK K MOLEKULÁM

Zůstaneme-li u židovství měřeného schopností i ochotou klást otázky, tak nejžidov-

světě poznamenaném klimatickými změnami bude voda vzácným artiklem – závlahy tak nechtěně přestávají být vytouženým řešením problému a začínají se stávat jeho součástí. (Podrobněji viz článek na s. 19.)

Ještě v roce 1997 se Izrael chlubil mezinárodním školicím střediskem pro závlahy. To dnes samozřejmě funguje dále, ale pýcha státu se přesunuje k Weizmannovu institutu, jakémusi lovišti světových vědeckých mozků ve městě Rechovot. Nanotechnologie. Zní to jako tajná nauka vyhrazená pro zasvěcené, ale v praxi jde – zjednodušeně řečeno – o jakousi mechaniku na mikroskopické úrovni jednotlivých buněk, bakterií, virů, či dokonce molekul. „Bakteriofág je jako terorista, který unáší bakterii podle určitého programu,“ snaží se poněkud tupějším návštěvníkům přiblížit svou práci dr. Roy Bar-Ziv. Některé základní otázky pak formuluje šéf oddělení organické chemie prof. Ronny Neuman: „Můžeme navrhnout genetický program fungující mimo buňku? Můžeme využívat biologické stroje k budování nanosystémů?“

Nejstarší domy zakladatelů Tel Avivu už válčují 21. století. Foto autor.

štěji se v dnešním Izraeli projevují vědci. I tady učinil Izrael za deset let mílový krok. Ještě v roce 1997 byly národní chloubou i vývozním artiklem metody závlah. Letos už je nahradily nanotechnologie.

Zavlažovací systémy vždy tvořily špičkové know-how Izraele i páteř jeho vztahů ke třetímu světu. Když Izrael pomáhal cvičit bezpečnostní složky toho či onoho afrického státu, nikdy si nemohl být zcela jist, zda sází na tu správnou stranu, zda se jeho smluvní partner nezmění po puči v nepřítele státu, závlahy však potřebují v Africe všichni. Jenže právě v květnu, když Jeruzalém slavil 50 let vztahů s Afrikou (od vzájemného uznání s právě dekolonializovanou Ghanou), se o závlahách moc nemluvalo. Ve

Právě tyto na první pohled dosti abstraktní otázky se brzy mohou stát součástí řešení i těch problémů, které dosud louská mechanický rozvod vody trubičkami. Upravit půdu bez rýče a motyky, tím, že ovlivníme strukturu jejich stavebních kamenů v měřítku stotisícin milimetru. Zní to jako sci-fi, ale přitom to souvisí i s obecnou bezpečností země. Jak říká bývalý zpravodaj a dnešní pedagog Uzi Arad: „Izrael čelí nepříznivým podmínkám psychologické a existenční povahy, jako jsou terorismus, radikální islám či iránská hrozba. Ale jsme silní morálně, ekonomicky a ve všech oblastech, které spočívají v individuálním rozhodnutí.“

ZBYNĚK PETRÁČEK, Izrael

Jehuda Bauer

ÚHLAVNÍ NEPŘÍTEL: ŽIDÉ

Následující text byl vybrán z přednášky profesora Jehudy Bauera „Problémy současného antisemitismu“ z roku 2003, v níž se autor zabývá historií radikálního islámu, vztahem této ideologie k Židům a jejím srovnáním se stalinským komunismem a nacismem. V úplnosti vyjde přednáška v Židovské ročence 5768.

RADIKÁLNÍ ISLÁM

[...] Nejprve musíme konstatovat, že islám a radikální islám nejsou totožná učení – ačkoli mnoho odborníků na islám by s tímto tvrzením nesouhlasilo. Lze sice říci, že doslovný výklad islámu vede k radikalismu, ale totéž lze prohlásit o křesťanství a judaismu a dalších náboženstvích. Islám je schopný rozvíjet liberálnější, mírnější přístup, který získává uznání, či alespoň částečné uznání ostatních náboženství a náboženských systémů. Existuje velmi široké hnutí súfismu, pietistického, mírumilovného islámského proudu; na Západě žije spousta umírněných muslimů a v muslimských zemích jsou i velmi odvážní liberálové.

Co vyznává radikální islám a v čem spočívá rozdíl mezi ním a neradikálním islámem? Klíčovým prvkem tohoto hnutí je přesvědčení, že západní civilizace překročila svůj vrchol, že upadá do korupce a slabosti a že budoucnost spočívá právě v radikálním islámu. Ideologie radikálního islámu hlásá, že jejím cílem musí být získat pro islám nejen Blízký východ či Asii, ale celý svět. Druhým základním elementem je touha zrušit politiku jakou takovou. Bůh Alláh prostřednictvím svého proroka vyjevil světu tradici hadíthů a zákony šariji, které příkazují, jak se mají muži (ženy se nepočítají) chovat, a zákony, jimiž se mají řídit. Veškeré lidské zásahy, ať už prostřednictvím parlamentní demokracie či jakékoli autokratické vlády, jsou rouháním, protože znamenají, že o svých záležitostech rozhodují lidé, a nikoli, jak bylo dáno, Bůh. Svět budou řídit muži učení v islámském zákonu, národní a územní hranice budou vymezeny podle toho, jak se to bude právě hodit. A v tom spočívá třetí úhelný kámen radikálního islámu: usiluje o zrušení národních států, a to především národních států arabských. Proto Hamás a Islámský džihád v Palestině nežadají palestinský národní stát, ale islámský stát Palestiny, který bude téměř stejně protikřesťanský jako protizidovský: křesťané a ti z Židů, kteří se podřídí islámským zákonům a přežijí genocidu plánovanou

pro izraelské Židy, se stanou v islámské Palestině příslušníky podrobených národů a nebudou mít žádná politická práva. [...]

MUSLIMSKÉ BRATRSTVO

Radikální islám není totožný s fundamentalistickými trendy islámu, jež se v 18. století šířily na Arabském poloostrově. Abdul Wahháb zde rozvinul konzervativní přístup k islámu, který se stal vůdčí ideologií saúdské monarchie. Vlastní chování a životní styl královské rodiny Saúdu a jejich spojenců se možná v leccems lišily od puritanismu, jež žádalo Wahhábovo učení, ale v podstatě bylo vládnoucí teologií. Radikální islám je jiný a nový. Vytvořil jej Hassan al-Banna roku 1928 v Egyptě v podobě Muslimského bratrstva, jež se postupně díky své sociální politice stalo hlavní silou egyptské společnosti. Staré i současné muslimské vlády byly a jsou neschopné zajistit životní prostředky obyvatelstvu, jehož počet roste mílovými kroky. Výsledkem je strašlivá chudoba a zoufalství, na něž v Egyptě zareagovalo právě Muslimské bratrstvo: zřídilo vesnické ordinace, nechalo budovat kanalizaci a školy, slavné madrásy. Jak na to získalo peníze? Znovuobnovilo základní princip náboženské společnosti, konkrétně odvádění desátků. I ti nejchudší museli na údržbu těchto vymožeností odevzdat každý týden pár šestáků, bohatší členové bratrstva dávali samozřejmě více. Stejný princip uplatňuje dnes Hamás a Islámský džihád v Gaze a jinde. Za to, že je o ně „postaráno“, děti i dospělí přijímají doslovný výklad islámu a protiamerické a protizidovské fobie, jež radikálové hlásají.

Z čeho radikální islám pramení? Ztotožňují se s hlavním argumentem, jež vložil ve svých knihách Bernard Lewis. Muslimská civilizace – a nejen Arabové –, jež byla v raném středověku kulturním srdcem světa, se nerozvíjela podobně jako Západ, protože nekladla důraz na individualismus a střední třídu, jež by bojovala o pokrok s konzervativními a feudálními silami. Naopak, byla zásadně omezována náboženskou ideologií, jež kázala nesouhlas se změnami. Totéž se dělo i v křesťanství a judaismu, ale proti ultrakonzervativním silám se postavil takový odpor, že se postupně zatlačil. V muslimských zemích se autokratické režimy mohly spoléhat na zpátečnické duchovenstvo, jež mělo mezi obyvateli širokou podporu, a úspěšně bojovaly proti muslimským intelektuálům

a obchodníkům, kteří se snažili – především na sklonku 19. a na počátku 20. století – muslimskou společnost změnit. Dnešní muslimská populace, jejíž katastrofický nárůst je způsoben nedostatečným růstem demokratického kapitalismu, proto musí bojovat nejen se Západem, ale také s Japonskem, Indií, Tchaj-wanem, Jižní Koreou a Singapurem a brzy i s Čínou. Radikální islám se zaměřuje i na tyto země a boj je to skutečně globální, neboť zmíněné asijské státy vytvářejí svou vlastní verzi západní civilizace. Plyne z toho, že radikální islám nestojí jen proti Západu, ale proti civilizaci jako takové, a když člověk čte, co toto hnutí říká například o hinduistech, uvědomí si, že tu je megalomanský úmysl vyhladit i takové víry, jako jsou hinduismus či buddhismus.

Zaostalost muslimského světa je způsobena především zdejší hrozivou společensko-ekonomickou situací. Zapříčinila ji politika chamtivosti a vykořisťování, poddanství a pokořování, již provozovaly koloniální mocnosti. Výsledkem je, že většina muslimů dnes žije v strašlivé bídě a nemá naději, že se dostane z živoření v bahně ulice. Vládou jim zkorumpované a diktátorské režimy, z nichž mnohé podporuje Západ. To, že se obrátí k radikálnímu náboženství, je jejich jediná cesta, jak získat sebeúctu a pocit identity. Jedinou živoucí alternativou k vládě muslimských autokracií je bohužel radikální islám, neboť tu neexistuje střední třída, která by nějakou možnost nabízela. Stojíme tedy před hrozbou, již tvoří kombinace sil, z nichž některé vytvořil Západ sám.

TŘI TOTALITNÍ IDEOLOGIE

To není všechno. Během 20. století jsme byli svědky vzniku tří hlavních ideologií, které v mnoha ohledech přetrvávají do současnosti: sovětský komunismus, národní socialismus a islamismus. Existuje mezi nimi spousta rozdílů, ale také řada paralel, kterými bych se rád zabýval. Všechny tři ideologie aspirovaly na světovládu – o tom se nemusím podrobně rozepisovat. Všechny tři obsahovaly či obsahují myšlenku zavést diktátorský režim, který by potlačil veškeré ostatní názorové systémy. Všechny tři byly nebo jsou náboženské či kvazináboženské ideologie. Svátý Marx, průmyslník z Manchesteru Bedřich Engels, Velký Lenin a Slunce národů, soudruh Stalin, ti všichni napsali nepřekonatelné texty, jimž lidé museli věřit, nebo... V nacistickém Německu byl rozšiřován a vyučován *Mein Kampf* či Hitlerovy projevy, s nimiž se museli všichni ztotožňovat, stejně jako se to děje s Koránem a hadíthy mezi muslimy. Všechny tři ideo-

logie usilovaly o to zrušit politiku jako takovou a spolu s ní i právní stát. Lenin hovořil o odumírání státu a o vzniku beztrždní společnosti, tedy o utopii s jasně apokalyptickými prvky, protože pokud by zanikl stát a vznikla beztrždní společnost, přestala by fungovat historická dialektika a nastal by konec časů. V utopii není zapotřebí zákonů nebo parlamentů, které by zákony vytvářely. Nacistický režim se snažil oslabit národně liberální pruský stát s jeho byrokratickými normami založenými na křesťanských principech. Soudní systém byl v podstatě zrušen dohodou, kterou v září 1942 podepsali Himmler a nacistický ministr spravedlnosti Thierack a podle níž byly všechny vážnější kriminální případy a samozřejmě všechny politické kauzy

střednictvím svých nohsledů ve stranickém aparátu rozhodoval výhradně vůdce Stalin. Státní byrokracie měla za úkol jen poslouchat a vykonávat podřízenou práci. V obou případech existovala antinormativní norma a přesně o totéž dnes usiluje radikální islám. Ve všech třech případech byl nebo je potírán nacionalismus ve prospěch univerzalisticky totalitárního směřování.

ÚHLAVNÍ NEPŘÍTEL

Všechny tři ideologie považovaly či považují za svého hlavního nepřítele – či alespoň jednoho z hlavních nepřátel – Židy. Všichni víme své o nacionálním socialismu. Stalinský komunismus pohlížel na Židy jako na vedoucí sílu západního imperialismu a chtěl všechny sovětské Židy de-

cátých let minulého století. Hlavním ideologem hnutí byl Egyptan Sajíd Kutb, egyptský úředník, který žil několik let v New Yorku a dospěl k přesvědčení, že Západ je dekadentní a odsouzen k zániku. V padesátých letech napsal několik brožur, jež jsou dodnes základními texty radikálního islámu. Jednu z knížek věnoval Židům – vytvořil ji dva roky po vzniku Státu Izrael. Tradiční prvky Koránu promíchal s dědictvím evropského antisemitismu, výrazně ovlivněným antisemitismem nacistickým. V Koránu se Židům říká opice a prasata, protože nedodrží své tradice a neposlouchají svého Boha. Jsou také označeni jako nejrozhodnější nepřátelé šíření muslimské víry, což bylo v zásadě pravdivé obvinění, neboť je zřejmé, že židovské kmeny v arabské poušti oprávněně pokládaly islám za nebezpečí, jež jim může být životu nebezpečné. V islámských svatých textech lze nalézt i největší výroky vůči Židům, takže si člověk může vybrat, a radikální islamisté vybírali ty ostré. V současném světě jsou Židé považováni za hlavní sílu Západu. V souladu s moderním evropským antisemitismem jsou Židé pokládáni přímo za vládce Západu, a především Spojených států, vládce, jehož moc pramení z ovládnutí médií a přímého politického vlivu. Islamistický antisemitismus tak považuje boj proti Židům za první a ústřední bod svého programu, jemuž se rovná jen přání zničit současné zkorumpované arabské a muslimské vlády a nahradit je islámskými státy. Muslimská média jsou pod stále větším vlivem islamistů a hovoří jazykem, který je neskrývaně a nezaměnitelně genocidní. Radikální islám chce Židy vyhladit, což je v rozporu se středověkými islámskými zásadami, podle nichž byli Židé národem Knihy a v islámu jim bylo přiznáváno sice nižší, nicméně nepochybné postavení. Zda v tomto případě holocaust funguje jako přímá inspirace a zda tak radikálové činí vědomě, či nevědomě, nemohu posoudit. Vidím jen to, že nacistická ideologie, jež vedla k holocaustu, se znovu opakuje, i když v jiném převleku.

IZRAELSKO-PALESTINSKÝ KONFLIKT

Jak dalece je tato antisemitská ideologie ovlivněna izraelsko-palestinským sporem? Sajíd Kutb napsal svou antisemitskou brožuru sedmnáct let před vstupem izraelských jednotek na Západní břeh a do Gazy, takže je jasné, že toto vznik ideologie nezpůsobilo. Ale napsal ji dva roky po založení Státu Izrael a z jeho pohledu bylo
(pokračování na str. 17)

Islamistický antisemitismus považuje boj proti Židům za první a ústřední bod svého programu. Foto archiv.

předávány SS. Po roce 1938 Hitler nikdy nesvolal německý parlament a neexistoval žádný organizovaný systém porad kromě příležitostných setkání šéfů nacistické strany, kteří poslouchali vůdčovy řeči. Ve Stalinově SSSR vznikla roku 1936 nádherná demokratická ústava, která však nebyla víc než atrapa – vždyť o všem pro-

portovat do sibiřské tajgy a tundry, kde by zahynuli. Provedení tohoto plánu zabránila jen Stalinova smrt. Radikální islám tvrdí v podstatě totéž: Židé jsou hlavní silou západní civilizace a patří k tradičním nepřátelům islámu.

Protizidovská ideologie je součástí vývoje radikálního islámu od sklonku dva-

Heinz Jakob Tauber

INTERMEZZO 90

Kronika městečka Holíč není dopsána. Mnoho kapitol si zasluhuje literárního zpracování. Mnoho kapitol nebu-

Náměstí v Holíči, 2007.

de nikdy napsáno. Sam ubíhající život se staví v cestu kronikáři, který by toužil být jejich autorem. Je mnoho všedních dní v lidském životě, mnohem více než těch mimořádných, nebo dokonce svátečních. Mýlí se však ten, kdo se domnívá, že vzpomínky jsou vlastní všemu, co není všední. Vzpomínky se s námi budí do každého no-

Holíč, dnešní Hurbanova ulice, 2007.

vého dne, jsou našimi společníky na cestě do práce, jsou věrným druhem našich lásek, bdí s námi v nocích, kte-

ré neušetří spánek, jsou naším stínem a jsou melodií tam, kde není slov.

Vzpomínky jsou z jiného těsta nežli ostatní naši druhové a přátelé. Druhy můžeme milovat a mohou se nám stát lhostejnými, vzpomínky nepřipouštějí ani lhostejnost, ani překypující lásku. Jsou prostě v nás, nemění se, i když zblednou, jsou částí nás, dotvářejí nás a modelují nás dávno poté, co život nás odmítá dotvářet a vtěsnat do nových forem. Vzpomínky nekrčí rameny, jako by chtěly říct: co s tebou, starý člověče? Na co ještě čekáš?

Seděl jsem vedle lůžka své babičky, když umírala. Byla na té své smrtelné posteli docela drobounká, neuvěřitelně malinká, vlasy – dosud plavé a lesklé – měla pečlivě svázané do malého drdole a její úzké, průhledné prsty hledaly na tmavorudém paplonu, peřině, něco nám neviditelného, uvězněného do sněhové cichy. Už nebyla vůbec nic s námi. Měla klidný dech a spokojený obličej, ale

oči, do nichž Bůh vložil všechnu dobrorotu tohoto světa, byly vzdálené. Snažil jsem se vyloustit záhadu, co to je za svět, do kterého hleděly. Ale byl jsem příliš mlád a příliš smuten, nic jiného se mi nedařilo, jen smutek a bolest. Najednou pak babička začala zpívat. Zpívala vysokým dětským hláskem. Nebyla to vlastně žádná melodie. Byl to jakýsi náznak hudby, nádech harmonií, závan jakoby z uschlých růží. Byl to nesmírně jemný bzukot, jaký někdy slyšíme, když odpočíváme na louce prohráté

sluncem a nad námi se tetelí vzduch dozrávajícího léta a prohání se miriády neviditelných mušek. V tu chvíli jsem pochopil: babička vzpomíná. Vrátila se do dětství a nic už nebolí. Potkala-li někde na cestě životem bolest, změnila se v těchto chvílích v pohazení. Na konci těchto vzpomínek nemohlo být nic zlého. A byla-li to smrt, nemůže na ní být nic, čeho by se člověk musel hrozit.

Nevím, zda pochopíte, proč o tom vyprávím a proč právě tato malá kapitola musí být intermezem. Vše, co jsem dosud napsal a co ještě napíši, jsou vzpomínky. Byly roky, kdy mi bylo jasné, že chci být spisovatelem. Dosud se domnívám, že mi k tomu nic nescházelo. Znal jsem zákony psaní a v mozku byla celá pokladnice námě-

Kopčany u Holíče, pohled od řeky Moravy, 2007.

tů a myšlenek, které se mohly stát romány. Shodou okolností jsem většinu z toho všeho nechal v té zatracené pokladnici, kterou dnes již nikdo netouží dobývat. Po celý svůj život jsem se na své neúspěchy díval s humorem, a i to byla vlastně vzpomínka.

Vzpomínka na maďarského literáta jménem Ferencz Molnár. Byl to malý, zavalitý muž, v době, kdy jsem ho znal, měl prořídilé bílé vlasy, zdobil se monoklem, bříškem, vyleštěnými žlutými botičkami na velmi malých nohou a – na to nelze zapomenout – velmi přitažlivou manželkou, diskrétně šilhající a slyšící na jméno, které znala celá Evropa – Lily Darvas. Mluvil rád o sobě a o své práci. Lidstvo ho ztotožňovalo s Liliomem a genialitou. Ale jednou o tom vykládal jinak a tvářil se přitom melancholicky:

„Trvalo to chvíli,“ říkával, „než jsem přišel na to, že jsem vlastně zcela nenadaný a že neumím psát.“

Ptali se ho, proč tedy s tím nepraštil.

„To nešlo,“ odpověděl. „To jsem již byl světoznámý.“

Nemějte mi to za zlé, někdy si myslím, že je dobré být ušetřen Mol-

Holíčský zámek, kdysi letní sídlo císařovny Marie Terezie, 2007.

nárova osudu. Vůbec pro někoho, kdo se nedoveďe smířit s průměrností. Později, když jsem již znal mnohá díla a mnohé slavné jméno a když jsem zjistil, že sláva a talent jsou různé kategorie, byl jsem již v zajetí jiné lásky, medicíny, a ta mne žárlivě hlídala a chránila před aférami s písemnictvím. Stárl jsem, a nebýt vnou-

Dnešní Holíč, v pozadí evangelický kostel. Foto na dvoustraně J. Daniček, 2007.

čat, nebyl bych to ani poznal. Až do chvíle, kdy se člověk zničehonic dostane do zajetí vzpomínek. Vzpomínka na mnoho událostí a mnoho lidí, na mnohá místa a na mnoho roků. A již mě neopustily. Popravdě řečeno, nechci se jich ani zbavit. Jsou-li

hezké, vykouzlí na starcově tváři úsměv. Jsou-li bolestivé, učí člověka, který dlouho žil, odpouštět. A člověk, který se naučil věřit svým vzpomínkám, zjistí jednoho dne s pocitem štěstí, že vzpomínky věří v něj. A je to pak taková tichá společnost, nevyslovená dohoda a pevná naděje, že jednou dojdeme konce putování. A že se nám bude dobře odpočívat.

První část vzpomínek končí a vynutila si na mně příslib, že se již nebudu dovolávat božího svědectví, že nechci psát autobiografii. Neb všechno, co člověk píše, nutně musí být vypravování vlastního života. Řekl jsem, že mnohá kapitola nebyla napsána a napsána již nikdy nebude. Jsem si vědom

skutečnosti, že v našem světě žije mnoho mužů stejně se stydlících za svou sentimentalitu, a přece plných touhy zachytit alespoň cíp toho mizícího včerejška v bláhové víře, že včerejšek dovede promluvit k dnešku. A přece: včerejšek, to není jen jiná doba s jinou morálkou, jinou láskou, jinou nenávisť, jiným usínáním a jiným probuzením. To není jen jiná naděje a jiná beznaděj. Včerejšek, to je milý host, se kterým se dobře rozmlouvá, a když promluví o něčem, co zanechalo trpkou příchuť, jsi pln ochoty zapomenout. Včerejšek, to je svícen, v němž dohořelo mládí. Světlo ustoupilo soumraku, do šera stoupá jemná niť kouře, pod stropem se ztrácí palčivá vůně minulosti. Včerejšek, to je západ slunce, v němž jsi prvně políbil dívku, šťasten, a přece všechn rozechvělý pocitem, co se to s tebou děje. Včerejšek, to je píseň, jejíž slova upadla do zapomnění, ale nápěv v nás zní po všechny dny našeho života.

KÓVED PRO AUTORA

Intermezzo, které odděluje první a druhou část knihy *Atlantida holíčských Židů*, jsme otiskli při příležitosti 90. narozenin jejího autora, Heinze Jakoba Taubera. Narodil se 21. 8. 1917 ve Vídni, ale brzy nato se s rodiči přestěhoval do městečka Holíč na moravsko-slovenském pomezí, kde dvaadvacet let žil a jehož tehdejší osobitou podobu – nenávrtně uzavřenou povražděním židovských obyvatel – dokázal ve své knize uchránit zapomnění. Podařilo se mu to zejména díky tomu, že vedle literárního nadání, smyslu pro humor, pro detail i pro celek píše o své Holíči jako o světě, jehož byl – a v jistém smyslu stále ještě je – přirozenou součástí.

Být součástí něčeho, co neexistuje, je klasickým tématem moderní literatury, která se vytrvale zabývá právě krizí identity. V případě Jakoba Taubera je to ale jinak. Jak sám říká v úvodu *Atlantidy*: „Nejsem učeným historikem, který zkoumá a nachází. Nejsem ani rutinovaným romanopiscem, který nachází a nezkoumá. Jsem holíčským

Foto z 30. let. Archiv.

Židem a vzpomínám na Holíč.“ Identita je zde jasná a stejně jasně a skutečně před nás při četbě předstupují jednotlivé postavy a podoby; postupně vstupujeme do popisovaných situací a historií a dějů, identifikujeme se s nimi a vlastně už z nich nikdy zcela neodejdeme. Jako bychom si těmi příběhy a historikami, alespoň na jistou dobu, posílili vlastní otřesenou identitu a ocitli se ve světě, který není předmětem permanentní krize.

Měli jsme v nakladatelství Sefer štěstí, že jsme mohli Tauberovu *Atlantidu holíčských Židů* v roce 2003 jako první vydat a v loňském roce – také v prvním vydání – publikovat i jeho druhou knihu *Můj přítel Monty a ti druzí*. Ta zachycuje Tauberovy zážitky z druhé světové války, kterou prožil na západní frontě. Jejich autorovi si k devadesátce dovolujeme připomenout, že jako autor je ještě poměrně mlád. A soukromě si dovoluji připojit, že nejen jako autor. Ad mea veesrim šana. Jiří Daniček

LEVINOVA POHÁDKA O SMRTI

Izraelský soubor přijel do Hradce Králové

Letos v červnu měli čeští diváci možnost se poprvé setkat s dílem předního izraelského dramatika Chanocha Levina: stalo se tak na festivalu Divadlo evropských regionů v Hradci Králové, kde byla uvedena původní inscenace Levinova *Rekviem*.

CHANOCH LEVIN se narodil v roce 1943 v Tel Avivu; jeho rodiče sem přišli z Lodže v roce 1935. Jako autor se do povědomí veřejnosti brzy zapsal pásmý satirických skečů a písní, v nichž tvrdě kritizoval izraelskou politiku v době šestidenní války. Diváci při nejhorším z nich hlasitě projevovali svou nevoli a házeli na jeviště předměty, herci dostávali výhrůžné telefonáty... pásmo bylo brzy staženo z repertoáru.

Počátkem 70. let začíná být Levin vnímán i jako dramatik. Pozornost kritiky si získal v roce 1972 uvedením hry *Chefec*, v níž poprvé představil širšímu publiku svůj svérázný svět, jehož hloubku, proměny a vývoj měli diváci možnost poznávat a sledovat po tři desetiletí. Levinovou domovskou scénou se v té době stává divadlo Kameri, jemuž dramatik zůstal věrný až do své smrti v roce 1999.

HRY MYTICKÉ A SOUSEDSKÉ

Hra *Chefec*, stejně jako mnoho pozdějších Levinových her (např. *Krum*, *Jaakobi a Leidental*, *Děvka z Ohia*), patří k dramátům označovaným jako „sousedská“. Jejich dějištěm bývá chudá předměstská čtvrť (připomínající čtvrť na kraji Tel Avivu, kde se autor narodil a vyrůstal) a hrdiny jsou její průměrní, nebo spíše podprůměrní obyvatelé.

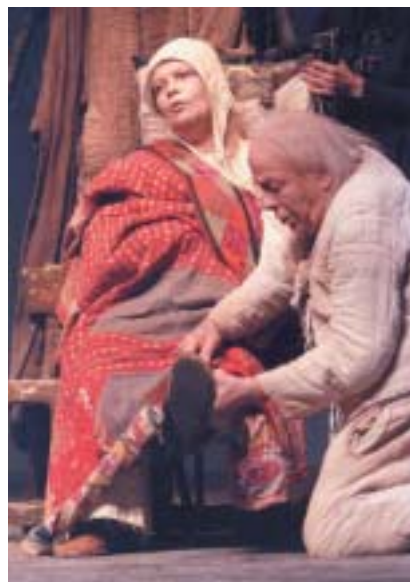
Levina zajímaly především nejrůznější slabosti a nedostatky obyčejných lidí. Jeho hry se blíží grotesce a absurdnímu dramatu, žánrům, v nichž není místo pro psychologizaci, a jeho postavy jsou dvourozměrné tragikomické figurky, postrádající psychologický vývoj. Hrdinové si bez obalu sdělují, co si o sobě myslí a co je vede k jejich jednání. Levin tak porušuje jednu z konvencí dramatu, která vyžaduje, aby podtext zůstal nevyřčen.

Hlavní motivací Levinových hrdinů je vyhrocený egoismus, boj o moc a snaha posunout se výš ve společenské hierarchii (v Levinově pojetí jde většinou o posun z úplného dna na tu nejnižší příčku a ani to svým postavám autor většinou neumozní), a především zoufalá snaha dokázat sobě i druhým smysl vlastní existence, dokázat, že dotyčný není „zbytečným člověkem“.

Významné místo v Levinově tvorbě mají hry, jež bývají označovány jako „my-

tická“ dramata (např. *Velká děvka babylonská* či *Všichni chtějí žít*). Typy postav a hlavní témata se ani zde nemění. V mytických kulisách si však autor mohl dovolit vyhrotil podmínky, v nichž zkoumal různé aspekty lidského chování až na hranici snesitelnosti. Svá mytická dramata staví Levin na otázce: co všechno jsou lidé ochotni udělat a kam až jsou schopni zajít, aby zůstali naživu? Pro kruté (a pro někoho asi i rouhačské) výjevy byly mytické hry přijímány rozporuplně a uvedení některých titulů (jako např. *Jobova utrpení*) vzbudilo skutečné pozdvižení.

Ať byly kulisy jakékoli, hlavní Levinovo téma se neměnilo. Hovořil o tom, že žijeme v prázdném světě, ve světě bez Boha, aniž si to máme odvahu připustit, a tak si stále hledáme důvody, jak svou ubohou existenci na tomto světě ospravedlnit. V přístupu k tomuto tématu Levin prošel vývojem a v dramatech, jež napsal v posledním desetiletí svého života, se začaly objevovat náznaky soucitu, který do té doby v autorových hrách chyběl. Situace Levinových hrdinů zůstávaly i nadále beznadějně a bezvýchodně, jejich reakcí však už není v takové míře vzpoura proti vlastnímu osudu, jako spíš smíření se s ním. Snad nejsilnější je tato nová tendence patrná právě ve hře *Rekviem*.

Scéna z představení *Rekviem*. V roli starce Josef Karmon. Foto archiv Klicperova divadla.

Inscenace *Rekviem* byla Levinovým posledním režijním dílem. Premiéra se uskutečnila v roce 1999 v divadle Kameri. Kritici často hovoří o zvláštním rozporu mezi

úsporností až strohostí textů Levinových her a podmanivou krásou a poetičností jejich provedení. V případě *Rekviem* to platí stoprocentně. Levinovi a výtvarníci Rakefet Levyové se podařilo vytvořit jednoduchou, ale nesmírně působivou výpravu. Scéna, na jejímž pozadí se podle denní doby střídá světlý a tmavý závěs, je většínou v podstatě prázdná. Veškeré objekty na jeviště přinášejí a hercům sekundují tmavě oděné postavy, zároveň viditelné i neviditelné, některé z objektů ztělesňují přímo herci sami.

Kostýmy postav mají podobný ráz, působí zašle a otrhaně, jako oděvy chudých lidí či žebráků, neodkazují však ke konkrétní době ani konkrétnímu místu. Atmosféru dotváří i živá hudba – hudebníci sedí přímo na scéně, u klavíru je pak autor hudby, jeden z Levinových spolupracovníků Josi ben Nun.

REKVIEM

Hra *Rekviem* nese podtitul „pohádka o smrti“ a je inspirována třemi Čechovými povídkami. Vypráví najednou několik příběhů, jež spojuje právě téma smrti. Stařec, jemuž umírá žena a který zanedlouho skoná sám, lituje toho, jak promarnil manželství i život; šestnáctiletá matka marně hledá záchranu pro své umírající dítě; párek opilců a dvojice prostitutek cestují povozem mezi dvěma zapadlými městečky v touze po požitku, jenž nejspíš ani neexistuje; kočí, jemuž zemřel syn, se marně snaží nalézt někoho, komu by se svěřil. A mezi všemi prochází trojice andělů, zjevem připomínajících spíš žebráky, sbírá duše zemřelých a umírajícím nedovede jako útěchu nabídnout víc než laciná kabaretní čísla.

Cesty povozu i pták, který na začátku představení přeletí scénu a na konci se vrací a letí opačným směrem, symbolizují neustálou honbu Levinových hrdinů za nedosažitelnou, pochybnou představou štěstí, za jinou budoucností, která se nikdy neuskuteční a o níž i sami hrdinové vědí, že je jen preludem. Divadlo Kameri uvádí *Rekviem* nepřetržitě osm let (větší část obsazení je původní), soubor hostoval i v cizině a inscenace získala řadu ocenění.

V Izraeli měli dlouho za to, že zahraniční publikum Levinovu poetiku nepochopí. V posledních letech se však ukazuje, že diváci především ve střední a východní Evropě autorovu humoru i hrdinům rozumí víc než dobře, jak se izraelský soubor mohl nedávno přesvědčit i v Čechách. Představení v Hradci tak jistě nebylo posledním setkáním českého publika s dílem Chanocha Levina.

LENKA BUKOVSKÁ

PAMĚŤ V KRAKOVĚ

Konference na téma obnova historických židovských čtvrtí

V rámci oslavy 750. výročí založení Krakova pořádalo Mezinárodní kulturní centrum pod vedením svého ředitele a bývalého primátora Jacka Purchla konferenci *Obnova paměti – regenerace historických židovských čtvrtí ve městech střední Evropy*. Bylo to významné setkání, které si zaslouží být v Roš chodeš alespoň krátce zaznamenáno.

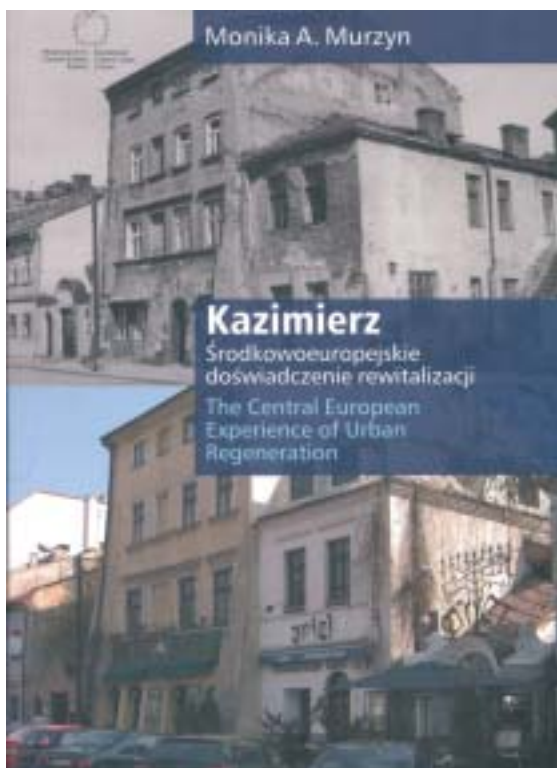
Účastníky konference nejprve pozdravili pamětníci. Izraelská básnířka Miriam Akavia vzpomněla na své dětství v Krakově, na zvláštní životní styl krakovských Židů a jejich vztah k polské kultuře i náhlý a násilný konec jejich životů. Známy spisovatel a novinář Leopold Unger (Brusel), původem ze Lvova, spolupracovník pařížské Kultury a polské redakce Svobodné Evropy v příspěvku „Poslední naděje a poslední exodus“ vzpomněl na emigraci zbývajících polských Židů v roce 1968, když tehdejší komunistický šéf Gomulka vyzval židovskou „pátou kolonu“, aby opustila zemi. To byl konec poslední naděje a poslední exodus, epilog tisícileté historie polských Židů před očima indiferentní polské veřejnosti. Dnes má Polsko tisíce stromů Spravedlivých mezi národy v Jeruzalémě, ale také svůj specificky polský „antisemitismus bez Židů“, který je stále přítomný.

Emanuel Zingeris (Vilnius), člen hnutí za litevskou nezávislost Sajudis a litevského parlamentu, ukázal na příkladu židovské čtvrti ve Vilniusu na význam evropského kulturního pluralismu, který byl z velké části zničen ve 20. století, ale zčásti se znovu rodí. Historička architektury Michal Firestone (Tel Aviv) chápe obnovu hmotného židovského kulturního dědictví a především památek jako prostředek průzkumu a rozvíjení židovské národní i osobní identity. Ředitel Festivalu židovské kultury v Krakově Janusz Makuch vyjádřil přání, aby se čtvrť Kazimierz jako hraniční prostor různých dob stala díky každoročnímu festivalu místem, kde se tyto světy setkávají a pomáhají oživit vzpomínku na zdejší původní obyvatelé a jejich kulturu.

PROMĚNY DOBRÉ I ŠPATNÉ

Na konferenci byly představeny současné proměny židovských čtvrtí v některých metropolích střední a východní Evropy. Ředitelka Institutu pro historii Židů v Ra-

kousku Martha Keilová (Vídeň) se věnovala především objevu zbytků středověké synagogy na Judenplatzu, nad níž byl na základě iniciativy S. Wiesenthala zřízen nový památník obětem holocaustu. Krisztina Keresztelyová (Budapešť) upozornila na modernizaci židovské čtvrti v Budapešti, které v důsledku liberální městské politiky hrozí, že ztratí svou kulturní a historickou hodnotu (viz Rch 6/2005). V méně

kontroverzním příspěvku byli účastníci autorem tohoto článku seznámeni s obnovou židovských památek pražského Židovského Města a jejich využitím. Urbanista Andreas Wilke (Berlín) hovořil o starém špandavském předměstí v Berlíně, které bylo spojeno s historií berlínské židovské obce již od konce 17. století.

Druhý den konference Sarunas Liekis (Vilnius) kritizoval pasivitu ústředních i místních úřadů ve vztahu k zachování kulturního dědictví menšinových skupin. Dokumentoval to na problémech záchrany starého židovského hřbitova v centru města. Historik architektury Samuel Albert (USA) upozornil na zbytečnou destrukci synagogy a židovského města v Bratislavě a nedávnou novou úpravou pohřebiště Chatama Sofera tamtéž. Situaci židovských památek na Slovensku pak dokumentoval na zanedbaném stavu synagog v Bardejově, v Lip-

ovském Mikuláši a Lučenci. Jaroslav Klenovský seznámil účastníky s významnou úlohou Židů při rozvoji Brna v 19. a 20. století a hovořil o jejich podílu na vzniku zdejšího textilního průmyslu a úloze židovských architektů i objednavatelů při rozvoji zdejší moderní architektury.

Matematik a spisovatel Jevsej Grigorjevič Gendel z Minska seznámil účastníky se smutnou situací památek v Minsku, kde před válkou Židé tvořili 60 % obyvatel. Synagogy a hřbitovy nechaly úřady plánovitě ničit jako symboly nesovětského způsobu života. Ačkoli zde stále existuje stará Rakovská ulice s tuctem starých synagog, která přímo volá po obnově a oživení jako centrum bývalé židovské komunity, za současných podmínek to bude sotva možné, protože nynější vláda stejně jako ta sovětská nemá o obnovu židovského kulturního života v Bělorusku zájem.

JAK JE TO V POLSKU

Zvláštní část jednání se zaměřila na současný stav a obnovu židovských památek a čtvrtí ve větších polských městech. Příspěvek Eleonory Bergmanové (Varšava) byl věnován historii tzv. severní čtvrti Varšavy, kde žily dvě třetiny zdejšího židovského obyvatelstva a kde za války vzniklo také ghetto. Čtvrť byla kompletně zničená za povstání v roce 1943 a v době socialismu přeměněna na rozsáhlé panelové sídliště, kde nalézt jakoukoli stopu minulosti bylo skoro nemožné. Teprve nedávno zde vznikla prohlídková trasa, připomínající památná místa v ghettu, a připravuje se vznik židovského muzea. Rektor stavební fakulty Boguslaw Szmygin (Lublin) se zabýval osudy židovských památek v Lublinu a možnostmi jejich využití. Profesorka dějin umění Agnieszka Zablocka-Kosová v příspěvku o historii a budoucnosti židovské čtvrti ve Vratislavi představila projekt revitalizace komplexu budov v židovské čtvrti kolem zdejší synagogy z roku 1829 se záměrem soustředit sem hlavní vratislavské kulturní instituce. Jak upozornil historik architektury Jacek Wesolowski (Lodž), židovské osídlení v Lodži nemělo nikdy přesně vymezené hranice. Nejspíše by si označení židovského sídliště zasloužila severní čtvrť, kde byly synagogy, hřbitovy a školy, kulturní a sociální instituce obce. Židovské továrny, výstavné obytné domy a paláce jsou roztroušené po celém městě, jejich současný stav je však velmi špatný. Židé v Tar-

(pokračování na str. 17)

ŠÍLENÁ TOUHA TANČIT

Poslední v řadě knih Elieho Wiesela nese název *Šílená touha tančit* (Portál, 2007). Je to výjimečné dílo: s nadsázkou by se dalo říci, že spisovatel v něm potvrzuje letitou pravdu často spojovanou s červeným vínem: čím starší, tím lepší.

„Je blázen, který ví, že je blázen, opravdu blázen? Anebo jinak: Není v tomto šíleném světě blázen, který si je vědom svého šílenství, jediný duševně zdravý člověk?“ Těmito slovy začíná vyprávění stárnoucího movitého intelektuála Doriela Waldmana, jenž po celý život vědomě balancuje na oně tenké a lehce překročitelné hranici, oddělující normální stav mysli od jejích vyšinutých poloh. Ale co je vskutku normální v Dorielově světě postaveném na osobních zkušenostech z 20. století, v němž kruté a předčasně mizeli jeho blízcí i přátelé a který mu jeho paměť i v současném New Yorku neúprosně evokuje skrze mučivé vize a představy?

Hlavní románová postava se proto snaží zorientovat, nalézt odpověď na tuto otázku. Jak čtenář z děje pochopí, Doriel přitom už vyzkoušel vše možné – studium filosofie, rozličných náboženství i společenských věd. Výsledek byl vždy neuspokojivý, a tak se rozhodne hledat odpověď sám v sobě, analyzovat svůj život, dospět ke konci, který by mohl být novým začátkem.

Jádro textu tak v první řadě představují dialogy vedené mezi Dorielom a jeho mladou psychoterapeutkou Terezou Goldschmidtovou, které se točí okolo centrální osy příběhu, imaginárního dopisu, jenž z počátku nevrlý, podrážděný a nedůvěřivý klient v duchu píše svým mrtvým rodičům. Vůbec však nejde o časově i prostorově jednoznačně ohraničené povídání v jedné newyorské ordinaci, ale o předivo dávných vztahů, vzpomínek, událostí, významných i banálních historek Dorielova života.

Jeho zprvu křečovitě a kvůli nedůvěře záměrně povrchní reminiscence propletené filosofickými úvahami, ale i mytickými preludy, jako ďáblová žena či židovský zbloudilý duch dybbuk, postupně ožívají a dostávají barvu. Podobně je tomu také se zprvu strohými zápisky chladné a vědecky neoblomné terapeutky, která pomalu propadá emocím i vlastnímu znejistění před zvolna se zjevujícím šílenstvím, jež ale postrádá jakékoli patologické příznaky.

Hlavní protagonisté si tak začínou proměňovat své role, až není vůbec jasné, kdo vlastně koho analyzuje. Wiesel tuto nelehkou formu vyprávění zvládá mistrovským způsobem a z prolínání reflexí a dojmů

Terezy i Doriela vzniká fantastní obraz duše současného západního člověka, jehož relativně úspěšná existence vyrůstá z temné a tragické bažiny minulosti.

PROČ ZROVNA JÁ?

Tato minulost se zejména citlivému a vnímavému Dorielovi navzdory blahobytně vedenému životu v New Yorku neustále připomíná. Nemůže se zbavit pocitu definitivní ztráty světa svého dětství, stráveného v chudobném štetlu kdesi ve střední

Evropě, i svých blízkých, k nimž se na prahu smrti v myšlenkách vrací. Neboť ani dospělost, prožitá ve Francii, Izraeli, a nakonec ve Spojených státech, ho nikdy tak vrchovatě nenaplnila jako doba s milovanými rodiči a sourozenci. I proto se mu naléhavě připomíná pocit viny. Neboli ona obsedantní otázka všech přeživších obětí nacistického konečného řešení, proč zrovna on měl to štěstí?

Bylo to ale nakonec štěstí? To je klíčová otázka románu, z níž se pomalu ale jistě natahují chapadla šílenství.

„Měla jste někdy strach, ano strach, že bezbranně stojíte před svými neviditelnými protivníky, v nepřátelském prostředí, kde je od začátku jasné, že nemůžete zvítězit? Strach, že nemůžete pochopit, ani akceptovat, co se vám stane v dobrém i ve zlém?“ Tak křičí bezradný Doriel na svoji terapeutku, poněvadž je mu jasné, že zvládnout tento svět obyčejný smrtelník nedokáže. Oproti šílenství z existence ve znamení smrti totiž nezmůže nic ani jeho poslední naděje v podobě lásky, schopnosti milovat.

Naopak je to právě láska, která drásá Dorielovu duši a roztáčí kola bolesti, jež ho nezadržitelně posunují na tenoukém rozhraní, kde lze ještě chvíli vrávorat, než nastane pád – svým způsobem nový začátek.

Mohl by jím být konec příběhu, kdy se Doriel na stará kolena bezhlavě zamiluje

do mladé servírky, s níž později zplodí dítě. Mučivých vizí a představ se přitom nezbaví, ovšem svým normálním šílenstvím už dokonale vykolejil sebejistou terapeutku, která ukončí jejich další schůzky. Když nakonec přestane psát svůj imaginární dopis rodičům, je zřejmé, že nějaká změna se přece jen udála. Jeho monolog se zklidňuje, uvolňuje. Definitivně tedy zešlel, nebo se uzdravil? Co to ale znamená být normální, nebo blázen? Ostatně neřikal už jednou, že pouze blázen vědomý si svého mentálního stavu je jediný duševně zdravý člověk v tomto šíleném světě? Doriel už ovšem mlčí, nic nevysvětluje, neanalyzuje. Nechá na čtenáři, jak si vyloží jeho závěrečná slova: „starého muže ve mně se zmocnila šílená touha tančit“.

Poslední kniha Elieho Wiesela se čte se zatajeným dechem. Nejenom kvůli obsahu, ale i díky překvapivým změnám stylu i formy vyprávění, jež nejsou vůbec rušivé, naopak románu dodávají strhující spád. Navíc je celé dílo skvěle přeloženo Alenou Bláhovou, i její zásluhou proto představuje nevšední literární zážitek.

JAROSLAV FORMÁNEK

Elie Wiesel, Šílená touha tančit, přeložila Alena Bláhová, nakladatelství Portál 2007.

BUDÚCI ROK V BRATISLAVE

V roku 2005 sa v Bratislave uskutočnilo dlho pripravované stretnutie židovských rodákov zo Slovenska, ktorí emigrovali z Československa v pohnutom roku 1968 alebo krátko po ňom a ich domácich, priateľov, spolužiakov a príbuzných. Účastníci pamätného večera napospol hovoria, že sa jednalo o neopakovateľný zážitok, fenomén par excellence (mnohým čitateľom *Roš chodešu* sa v tejto súvislosti pravdepodobne vybaví podobne neopakovateľné stretnutie „Detí Maislovky“ v Prahe. V prípade bratislavského stretnutia mala rolu Maislovky „kuchyná“ – miesto stretnutí židovskej mládeže v Bratislave).

Všetko, čo je tu spomenuté v súvislosti so stretnutím rodákov, od samotného vzniku myšlienky, cez zdĺhavú prípravu, organizačné a ľudské problémy, korešpondenciu, až po dodatočné hodnotenia mapuje nedávno vyšlá kniha Petra Salnera s názvom *Budúci rok v Bratislave*, ktorý je parafrázou známeho výroku *Pésachovej hagady*. Avšak nielen názov knihy, ale aj jej obsah predstavuje reflexiu židovského poňmania sveta s jeho typickými príbehmi,

osudmi, túžbami a nádejami a občas aj sklamaniami. Všetci židovskí šesťdesiatnici z Československa (a nielen oni), bez ohľadu na to, či ostali doma alebo emigrovali, pocítia a porozumejú reflexii „golden sixties“, nostalgii spomienok, ozvenám holokaustu, zážitkom z mladosti v komunistickom režime (pre dnešných mladých ľudí ťažko pochopiteľných) aj vône nenávratne zmiznutého sveta mladosti.

Kniha je mozaikou osudov mnohých emigrantov, ktorí tvorili mladú židovskú generáciu v povojnovom období. Autor pripomína, že počet zahraničných členov fóra prevyšuje počet registrovaných členov ŽNO Bratislava s rovnakými rokmi narodenia (roky 1940 až 1952) v pomere 174:136. Usudzuje z toho, že väčšina (vtedy) mladej židovskej generácia zo Slovenska (Československa) v období po invázii emigrovala. Dôsledkom invázie do Československa bola výrazná decimácia tunajšej židovskej komunity.

Stretnutie pred dvomi rokmi dalo impulz k minuloročnému stretnutiu v Košiciach, ako aj k pripravovanému stretnutiu, ktoré sa má uskutočniť medzi 30. júnom a 5. augustom v Nízkych Tatrách na Táloch. Toto stretnutie má mať už nie lokálny, ale československý charakter.

Kniha je zaujímavá množstvom zachytených osudov, krátkymi, ale živými vstupmi, ktoré autor cituje bez jazykovej korekcie, a napokon aj náznakmi istých zobecnení, ktoré zaujmú sociológa alebo historika. Odporúčam ju všetkým čitateľom *Roš chodešu* a obzvlášť bývalým židovským obyvateľom Slovenska, ktorí prídu na stretnutie na Táloch z 18 krajín sveta, aby sa cítili ako doma na mieste, ktoré vždy bolo a napriek všetkému aj ostalo ich domovom.

JARO FRANEK
Peter Salner, Budúci rok v Bratislave. Vydavateľstvo Albert Marenčin PT, Bratislava 2007 ISBN: 978 – 80 – 89218 – 38– 7. 200 strán, 150 fotografií.

PAMĚŤ V KRAKOVĚ

(dokončení ze str. 15)

nově před válkou tvořili polovinu obyvatel městečka, za války zde nacisté zřídili jedno z největších ghatt v Haliči. O přítomnosti tarnovských Židů dnes svědčí jen hřbitov, ruiny synagogy a několik veřejných budov. Přesto regionální muzeum a jeho ředitel Adam Bartosz spolu s místními aktivisty usilují o oživení jejich památky a připomínku mladé generaci.

Ekonomka Monika A. Murzynová v příspěvku „Oživení paměti, nebo masová spotřeba?“ poukázala na rozpory při regeneraci krakovské Kazimierze jako největšího a nejlépe dochovaného židovského sídliště v Polsku. Do roku 1939 byla Kazimierz plná bohaté a staré židovské kultury, válka zahubila většinu jejich obyvatel a poválečně zapomnění vedlo k další devastaci. Po roce 1989 se čtvrt stala vítaným dědictvím, které dnes plní důležitou symbolickou i ekonomickou funkci při revitalizaci města. Dosáhnout kompromisu mezi komerčním využitím a skutečnou interpretací kulturního dědictví je obtížný úkol, který vyžaduje odpovědný přístup všech zúčastněných včetně židovské obce, mezinárodních židovských institucí, místních obyvatel, veřejných úřadů i soukromých investorů. O významu židovských památek pro budoucí generace hovořili účastníci konference v závěrečné panelové diskusi.

SVĚT PŘED KATASTROFOU

Konference byla zakončena vernisáží výstavy *Svět před katastrofou – krakovští Židé mezi válkami* v Mezinárodním kulturním centru na Krakovském náměstí, která dokumentuje pomocí starých fotografií, dokumentů a amatérského filmu bývalý život krakovské Kazimierze. K výstavě byl vydán i obsáhlý katalog. Poslední den byl věnován prohlídce památek Kazimierze a účasti na některém z mnoha kulturních pořadů 17. festivalu židovské kultury, který zde probíhal od 23. 6. do 1. 7. v jednotlivých synagogách, Muzeu Haliče, Národním muzeu nebo Židovském centru v Osvětimi. Součástí festivalu byly prohlídky a exkurze po židovských památkách, výstavy židovského umění, přednášky o nejrůznějších aspektech židovské kultury a setkání s židovskými spisovateli z Izraele, USA a Evropy. Prohibala tu rovněž přehlídka starých i nových filmů s židovskými tématy a zejména hodnotné koncerty židovské hudby za účasti skupin jako Kroke, Veretski Pass, Beyond the Pale, Daniel Kahn & The Painted Bird, Greg Wall's later Prophets, Bester Quartet, Alfred Schreyer ad.

ARNO PAŘÍK

ÚHLAVNÍ NEPŘÍTEL: ŽIDÉ

(dokončení ze str. 11)

zabrání kusu země, kterou v 17. století osvobodili islámští bojovníci a poté ji úspěšně hájili proti křižákům, drzost a rouhání. O to větší, že ji zabrali opovrhovaní Židé. Roku 1967 došlo k okupaci Jeruzaléma a zbytku území, což se stalo znamením další strašlivé porážky, jež by se dala odčinit jen úplným zničením a vyhlazením nestoudného národa, neboť Židé se vzbouřili nejen proti trvalému řádu věcí, jak ho zavedla islámská tradice, ale i proti samotnému Bohu. Pokud by se v izraelsko-palestinském sporu dosáhlo nějakého kompromisu a Palestinci by s ním souhlasili, určitě by to rétoriku i nebezpečí zmírnilo, ale rozhodně by je nezastavilo.

Radikální islám pochází z Egypta. Sajid Kutb byl popraven Násirovým režimem roku 1966. Gamál Abdul Násir býval sám členem Muslimského bratrstva, ale později se od něj odvrátil a stal se přívržencem arabsko-egyptského nacionalismu a politiky, jež hájila nastolení egyptské nadřazenosti v arabském světě. Kutbovu antinacionalistickou ideologii pokládal násirský režim za velké nebezpečí. Kutb měl mezi členy Muslimského bratrstva mnoho přívrženců: šejka Júsufa Karadávího, který káže v Kataru; Muhammada Sáliha al-Aví v Egyptě; a samozřejmě ideologa a zástupce Usámy Bin Ládina, egyptského předátra dr. Ajmána Zaváhirího, zakladatele Hamásu. Jediná osobnost v této společnosti, jež nepocházela z Egypta, byl Abú Alá el-Maudúdí, Pákistánec, který zemřel r. 1979.

Sílu radikálů v muslimském světě nelze určit. Za prvé – v zemích, jako je Pákistán, Indonésie nebo Saúdská Arábie, není možné provádět průzkum veřejného mínění; za druhé, protože situace se neustále mění. Víme jen to, že ve většině muslimských zemí radikální citění stoupá, což se projevuje v oficiálních médiích, ve vládních novinách a televizních stanicích, v kázáních, jež jsou přenášena rozhlasem a televizí, v řadě knih. Proti tomuto trendu stojí liberálnější, umírněnější či otevřenější skupiny, zdá se však, že jde o vzácnou menšinu.

Takové je tedy hlavní nebezpečí, kterému čelíme jako obránci univerzalistické civilizace, jak ji představuje dědictví francouzské a americké revoluce, britská demokratická tradice a pojetí, že skupiny lidí mohou v kontextu určitého demokratického řádu rozvíjet svou specifickou. Čelíme genocidní hrozbě vůči židovskému, a poté ostatním národům, hrozbě, jež je součástí dalšího pokusu o světovou totalitní diktaturu vedeného pod záštitou náboženství. [...]
(Překlad am, mezititulky redakce.)

DVOJNICE BARBRY S. ... a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Bohoslužba za odvedené Židy i krupobití“ připomněl Písecký deník (9.7.) neobvykle motivovanou mši na násvi v Nedvězicích pod kaplí sv. Vojtěcha. ■ Rychnovský deník (29.6.) prozradil na slavného rodáka Karla Poláčka, že míval špatná vysvědčení: v kvintě např. tři nedostatečné a čtyři dostatečné (mj. z češtiny). ■ Podle Zlínského deníku (2.7.) americká

zpěvačka a herečka Barbra Streisandová trpí fobiemi a s lidmi se stýká jen její dvojnice. ■ Pod titulkem „Židé? Po staletích už jen minulost“ přinesla Mladá fronta Dnes (30.6.) článek o minulosti a současnosti židovské čtvrti v Boskovicích, „jedné z nejvýznamnějších v zemi“. ■ „Zabít Žida, který se angažuje v antifašistickém hnutí, je zcela legitimní,“ soudí údajně mluvčí neonacistického Národního odporu Petr Kainovský, „trošku utáplý, špinavý, ani ne třicetiletý blondáček s kalnými očima“. Šéf jiné pravice organizace Právo a spravedlnost (středoškolský profesor) však říká: „Antisemitismus nemá v myšlení slušného člověka co dělat, já si myslím, že většina lidí bere svou angažovanost jako protest proti establishmentu a přesvědčených nacistů je mezi nimi jen nepatrné procento. Byli bychom rádi, kdyby ti mladí kluci zahodili fangle, přišli k nám a řekli: My jsme přišli na to, že je úplná kravina ta rasová nauka. My ve skutečnosti myslíme jinak a nechceme ty krutárny.“ (Magazín Práva, 7.7.) ■ V krátké informaci o knize Paula Spiegela *Kdo jsou Židé* (A2, Kulturní týdeník, 4.7.) vyčítá recenzent autorovi nesmiřitelnost vůči palestinským Arabům. ■ Osobnost spisovatele Stefana Heyma a jeho dílo *Věčný Žid* připomněl Neviditelný pes (28.6.) ■ Obvinění

předního světového sociologa Zygmunda Baumana z angažmá v polské komunistické politické policii po r. 1945 a jeho obraně z pera českého sociologa prof. Petruska věnoval celou rubriku Trendy týdeník Respekt (19.7.). ■ Bernarda Kouchnera, nového francouzského ministra zahraničí a spoluzakladatele organizace Lékaři bez hranic, k jeho přesvědčení, že je třeba intervenovat v zemích, kde se porušují lidská práva, „inspirovala vražda jeho rusko-židovských prarodičů v Osvětimi“... „Kdyby nás tak silně nepronásledovaly vzpomínky na appeasement nacistického režimu a následnou genocidu, lidé by se možná lidskými právy tak nezabývali,“ myslí si autor článku v Ekonomu (4.7.). ■ Město Hranice si připomnělo 65. výročí vyhnání svých Židů. (Hranický týden, 29.6.) ■ Média, např. Právo (29.6.) pod titulkem „Zoufalí Palestinci volají po návratu izraelské armády“, referovala o dění v Izraeli, a především v pásnu Gazy. ■ A2, Kulturní týdeník, (27.6.) analyzoval, jak o blízkovýchodním konfliktu česká média informují. ■ Domažlický deník (27.6.) zpravuje o „slavnostním otevření židovského hřbitova v Poběžovicích“, v jehož rámci místní amatéři sehraji divadelní kus o poběžovicím rodákovi prof. Emilu Starckensteinovi, děkanovi lékařské fakulty UK. ■ Obsah a poslání článku v HN (4.7.) zaznamenává titulek „Příběh Erika Steina: Jak Češi přicházejí o právníky“. Profesor Stein, rodák z Holic, americký

voják ve 2. sv. válce, uznávaný právní odborník, který pracoval mj. pro Eisenhowera, je znalcem českých poměrů, podílel se na vzniku naší ústavy po r. 1989, obdržel od V. Havla vyznamenání apod. Přesto

ho žádná z našich univerzit nepozvala k přednáškám. Své kouzlo mají i jeho lakonické postřehy, píše HN, třeba že Petr Pithart „kulatou postavou s bílou bradkou připomínal postavu z Čechovových her“, zatímco Jan Kalvoda „upoutal krom foto-

Kresby Antonín Sládek.

genického vzhledu uherského husara zajímavými a květnatými výroky...“. ■ Pod výmluvným titulkem „Židovský svatostánek přežil fašismus, ale ne komunistickou normalizaci“ referoval Táborský deník (25.6.) o setkání asi dvou set občanů na asfaltovém parkovišti, kde stávala synagoga. ■ Kolínský deník (2.7.) oznamuje, že na koncertě věnovaném výročí odsunu kolínských Židů do koncentračních táborů bude zpívat americká zpěvačka Sandra Anna Mašinová, vnučka generála Mašina, zabitého nacisty. ■ „Osudy židovské rodiny ve 20. století“ – to je název výstavy v síni In memoriam v Lidicích (ČT 1, 26.6.). ■ Média, např. Právo (28.6.), referovala o překvapivém rozhodnutí pražského městského soudu, podle něhož musí současní majitelé Koh-i-nooru vrátit potomkům původních majitelů polovinu majetku. Mohlo by jít o výjimek z „restituční hranice“ (únor 1948). ■ Šlágr letošních českých operních scén, Verdiho opera *Nabucco*, zazní i na hradě Locket (Karlovarský deník, 3.7.). ■ MfD (9.7.) referovala o pražské výstavě fotografií významných světových osobností, které přežily holocaust, nazvané „Domov nikde a všude“. ■ Týdeník Týden přinesl portrét 717. nejbohatšího muže světa Vjačeslava Mošeho Kantora, který byl nedávno zvolen do čela Evropského židovského kongresu. ■ List MfD (27.6.) jako jeden z mála připomněl, že na IV. sjezdu spisovatelů v r. 1967, který de facto odstartoval tzv. pražské jaro, někteří spisovatelé protestovali proti nepřátelskému postoji čs. režimu k Izraeli. (tp)

IZRAEL: Teplota stoupá, vody ubývá

Izrael má na svém území skvělý doklad rozsáhlých přírodních změn – Mrtvé moře. Nejnižší bod na Zemi už neleží 384 metrů pod hladinou světového oceánu, jak se učilo ve školách ještě před čtvrtstoletím, na dnešních mapách najdeme cifru minus 409 metrů. Jenže za tento neblahý pokles hladiny může prokazatelně člověk, konkrétně jím odváděná voda Jordánu pro závlahy, a na řešení pracují vlády Izraele a Jordánska. (Společná vodní komise byla jedinou součástí vzájemné mírové dohody, která fungovala i během druhé palestinské intifády.)

Debaty o globálních klimatických změnách, kde je konkrétní podíl člověka mnohem spornější a na které je ta či ona vláda sama o sobě krátká, proniká do Svaté země teprve se zpožděním. Pozornost ovšem získává už proto, že téma začíná úzce souviset s bezpečností. Přehled situace nabídl čtrnáctideník *The Jerusalem Report*.

JAKO BY NĚKDO DOHLÍŽEL

Pro Izrael to ve světové soutěži na první pohled vyhlíží optimisticky. Země sází na nové technologie, je velmi zkušená v zalesňování (přispívá tak k přirozenému pohlcování tzv. skleníkových plynů) a firma Ormat vyniká v oblasti alternativních zdrojů – v získávání geotermální energie ze zemského nitra. Jenže ve skutečnosti to vše nestačí vyrovnat nárůst emisí oxidu uhlíku a dusíku či metanu. Izraelští klimatologové proto varují, že země bude čelit ničivým důsledkům, zvláště co se týče zásobování vodou.

Je to vlastně začarovaný kruh: čím větší koncentrace skleníkových plynů, tím vyšší teplota, tím vyšší přirozený výpar, tudíž tím větší potřeba závlah, ale zároveň i tím vyšší ztráty vypařováním právě ze závlahové vody. Experti se shodují, že nárůst teploty o 1,7 °C zvýší výpar – tudíž i spotřebu vody k závlahám – o 10 %. A taková čísla už mohou ovlivnit poměry v Kineretu, zcela nezbytném vodním rezervoáru Izraele.

V ideologicky přibásněné zkratce může Kineret působit jako nevyčerpatelný zdroj pitné vody pro celou Svatou zemi. Přírodní realita je složitější. Jezero totiž vyplňuje – podobně jako Mrtvé moře – hlubokou depresi a sladká voda nesáhá až ke dnu, nýbrž překrývá spodní vrstvy

vody extrémně slané. Pověstná „červená čára“, stanovená linie, pod kterou hladina nesmí klesnout, slouží právě k udržení stability tohoto křehkého systému. Takže i závlahy mají své nepřekročitelné hranice.

Dále odborníci očekávají vyšší statistické sucho (pokles srážek o 4 až 8 %), ale současně vyšší výskyt náhlých záplavových dešťů (následkem vyššího výparu) – to je již pozorováno v nízko položených oblastech jako Guš Dan či Wádí Ara. Z toho plyne, že vodonosné vrstvy v pobřežní nížině, které dodávají čtvrtinu až třetinu zásob pitné vody, budou méně syčeny srážkami.

„Během sto let se podnebí Beerševy posune o 500 kilometrů na sever,“ varuje Karen Reiterová z skupiny Přátel Země. Podobně argumentuje i klimatoložka Rana Samuelsová z Telavivské univerzity. Až se Středozemní moře více ohřeje, bude nad ním vznikat méně tlakových níží přinášejících dešť. A že se tak ještě nestalo? „To je jeden z paradoxů našeho regionu,“ odpovídá její šéf, profesor Pinchas Alpert.

Jezero Kineret – hranice vody ustupuje. Foto archiv.

„Jako by na nás někdo dohlížel, neboť devět z deseti modelů ukazuje celkový pokles srážek a nárůst náhlých přívalových bouří.“

JSME SOUČÁSTÍ PROBLÉMU

Upřímně řečeno, situace je tak trochu paradoxní, i co se týče mezinárodního dohledu. Izrael je od roku 1996 členem Konvence o změně klimatu při OSN a od roku

2004 signatářem Kjótského protokolu o snížení emisí skleníkových plynů. Loni vypustil 80 milionů tun oxidu uhličitého, tedy jen 0,32 % globálního úhru, ale zatímco celosvětový průměr činí 4 tuny na hlavu, izraelský přes 10 tun. Tím více zaráží – a v článku citovaní odborníci nad tím kroutí hlavou –, že Izrael je v rámci Kjótského protokolu řazen mezi rozvojové země. V praxi z toho plyne, že po Jeruzalému nejsou podmínky Kjóta (zejména snížit emise pod úroveň roku 1990) reálně vymahatelné.

Podle Alona Tala, zakladatele izraelské Unie pro obranu prostředí, je to morálně urážlivá pozice: „Ohledně rozvoje i emisí jsme na úrovni vyspělých zemí. Máme Ormat, světovou špičku v geotermální energii. Produkuje ji po celém světě, ale v Izraeli nevyrobil ani watt. Proč? Dokud nebudeme součástí řešení, zůstáváme součástí problému.“

Ve skutečnosti Izrael není tak pasivní. Letos ohlásil výstavbu solární elektrárny v Negevu (250 MW) a ze zákona mají mít všechny domy solární články na ohřev vody (úspora 3 % celonárodní spotřeby energie). Větší problém než s energií, kterou lze relativně snadno koupit či dovézt, ovšem zůstává právě s vodou. Zajímavé srovnání podává Gidon Bromberg z Přátel Země. Zatímco průměrný Izraelec spotřebuje 300 litrů vody denně, průměrný Palestinec pouze 60 litrů (denní minimum doporučené Světovou zdravotnickou organizací činí 100 litrů).

Navíc zavlažované zemědělství patří k obrazu Izraele, ale ekonomika na něm závisí jen ze 2 %. Naproti tomu v Palestinské samosprávě tvoří zemědělství čtvrtinu národního produktu, takže závislost na něm i na závlahách je vyšší. Proto hovoří profesor Dan Rabinowitz, klimatolog z Telavivské univerzity, o „agrokolonizaci“ Negevu – má tím na mysli vývoz vody v podobě rajčat či pomerančů. Aktivista Bromberg zase říká: „Už jsme viděli v Jordánsku násilnosti kvůli chlebu. Možná uvidíme násilnosti kvůli vodě.“ Že nejde o plané řeči, se ukázalo již 17. dubna, kdy britská ministryně zahraničí Margaret Beckettová poprvé přinesla téma klimatických změn jako téma do Rady bezpečnosti OSN: „Co zahájí války? Boje o vodu. Změny srážkového režimu. Zápas o výrobu potravin.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před **30 lety**, **1. 8. 1977**, zemřel v Praze **RUDOLF ILTIS**. Narodil se v Praze 8. 1. 1899 a vystudoval zde na UK práva a germanistiku. Po návratu z terezínského ghetta se až do konce života věnoval práci pro židovskou obec, byl mj. – v dosti složité době – ústředním tajemníkem RŽNO. Působil dlouhá léta jako redaktor a autor *Věstníku Žno v ČSR* (dnešní *Roš chodeš*) a také *Židovské ročenky*, redigoval výbory z prací rabinů R. Federa (*Život a dílo*, 1973) a G. Sichra (*Volte život*, 1975) aj.

Před **140 lety**, **19. 8. 1867**, zemřel ve svém rodném městě **LEOPOLD RYTÍŘ VON LÄMMEL**. Narodil se v Praze 17. 10. 1790 v rodině Simona von Lämmela, po němž převzal vedení jednoho z významných rakouských bankovních domů. V roce 1848 vstoupil do české politiky: stal se členem redakčního výboru Svatováclavského sněmu, byl zvolen do městské rady, v letech 1861–65 byl poslancem českého zemského sněmu. Působil jako první ředitel Pražské spořitelny, byl mecenášem četných židovských i nežidovských dobročinných spolků. Císař ho za zásluhy odměnil Železným křížem a r. 1856 ho povýšil, podobně jako předtím jeho otce, do šlechtického stavu.

Před **50 lety**, **25. 8. 1957**, zemřel v Bad Ischlu **LEO PERUTZ**. Narodil se v Praze 2. 11. 1884. Žil ve Vídni a od r. 1938 v Tel Avivu jako novinář a spisovatel na volné noze. Spolu s G. Meyrinkem je považován za hlavního představitele pražského novoromatismu, řada jeho knih vyšla i česky: *Mistr posledního soudu* (1925), *Švédský jezdec* (1928) či pražské povídky v souboru *Noc pod Kamenným mostem* (1990).

Před **125 lety**, **28. 8. 1882**, se v Brně narodil **ERNST WEISS**. Po studiích medicíny v Praze a Vídni žil v Berlíně, odkud odešel po nástupu nacistů do Prahy a pak do Francie. Neunikl jim však a v den, kdy nacisté vtáhli do Paříže, 14. 6. 1940, spáchal sebevraždu. Psal romány, povídky, eseje, dramata i verše (některé byly přeloženy do češtiny, např. *Zvířata v poutech*, 1927), literární slávy se však dočkal až 20 let po smrti, kdy byl objeven rukopis jeho posledního románu *Očitý svědek* (česky 1968), v němž zpracoval zřejmě autentickou událost z první světové války: setkání mladého Hitlera s psychiatrem.

Před **100 lety**, **29. 8. 1907**, se v Moravské Ostravě narodil muž mnoha nadání, zájmů a domovů **JOSEPH WECHSBERG**. Studoval ve Vídni zahraniční obchod a zároveň kon-

zervatoř, poté práva na Sorbonně a v Praze. Angažoval se v politice (v r. 1937 se stal tajemníkem Židovské strany v čs. parlamentu), psal prózu. Po Mnichovu se usadil v USA a rozhodl se stát americkým spisovatelem. Povedlo se mu to (vydal anglicky více než dvacet knih), po válce se však vrátil do Evropy jako novinář (Radio Luxemburg, *The New Yorker* aj.). Své dojmy z poválečné vlasti zaznamenal v knize *Homecoming* (Návrat domů, 1946), v románu *The Self-Betrayed* (Zrádce sebe sama, 1955), v němž zpracoval osud přítele odsouzeného spolu

Leo Perutz v rakouské uniformě. Foto archiv.

se Slánským, a v próze *Prague, The Mystical City*, považované za jeden z vrcholů jeho díla. Zemřel ve Vídni 10. 4. 1983.

Před **210 lety**, **3. 8. 1797**, vydal císař *František II.* tzv. *systemální patent*, který *přehledně shrnul a upřesnil židovské zákony platné v českých zemích. Patent určil život českých Židů přinejmenším na příští půl století a dá se říci, že v některých momentech ovlivňuje jeho obraz dodnes. To se týká především příkazů ohledně užívání německého jazyka a počtu židovských obyvatel, které v zásadě určil už Josef II. Židé museli přijmout německá jména, vést obchodní knihy v němčině, židovské školy musely být řízeny podle škol německých, rabin, učitelé náboženství, kantoři i šamesové museli mít německé školy, přísné zkoušky z němčiny musel podstoupit každý, kdo chtěl studovat Talmud. A také každý z Židů, který se chtěl ženit. Těm stála v cestě i další omezení. Oženit se totiž směl – s některými výjimkami – jen jediný ze synů z židovských rodin a počet rodin navíc určoval numerus clausus (pro Čechy 8600, pro Moravu 5400). Snoubenci museli také prokázat, že jsou movití, vdát se do Čech směla jen velmi bohatá židovská dívka. Patent mj. určoval Židům povolená zaměstnání – patřila sem např. směnárská a velkoobchodní činnost, řemesla jen omezeně. Žid, který se během jednoho roku nerozhodl pro povolené zaměstnání nebo nevedl obchodní knihy v němčině, byl ze země vyhoštěn.* (tp)

ŽIDOVSKÁ HALIČ

Hebrejsky se Polsko řekne „Polin“, což se dá vyložit jako „zde spočinout“. Zaslíbenou zemí se však Polsko Židům nestalo, i když mu náleží v židovských dějinách významná kapitola. Kdo zná knihu Jiřího Langera *Devět bran*, vybaví si při spojení Polsko a Židé především zázračné chasidské rabíny 18. a 19. století – moudré, vtipné, dobročinné. S nimi spjatá místa Haliče jako Krakov, Tarnov, Ropčice, Sanč, Přemyšl, Ližensk, Rymanov či Bobovo mají v židovském světě dodnes nádech až čehosi snového. Dějiny však pohádkou nejsou. Někdejší centra židovského náboženského života rozvrátila 1. světová válka a naprostou zkázu jim přinesla válka následující a desetiletí komunistického režimu.

Zdecimovaná část krakovského židovského města Kazimierz posloužila S. Spielbergovi jako kulisa pro film *Schindlerův seznam*. Režisérova finanční podpora i pozornost, kterou film vyvolal, umožňují postupnou rehabilitaci této části města. Mnoho let se zde koná židovský kulturní festival, otvírají se židovské restaurace, opravují památky. Působivější však je projít se ulicemi za hranicí turistického okruhu. Narazíte na domy zpustlé od války, se stopami po mezuzách na veřejích. Zmizely stejně jako 3 miliony polských Židů.

Atmosféra zkázy před více než šedesátí lety je na Haliči všudypřítomná. Projíždíte městy, která mívala 40–70 % židovských obyvatel. Dnes je připomíná několik budov, pamětní tabule, za nimiž zpravidla stojí v cizině žijící souvěrci. A přesto v řadě opravených synagog, před texty modliteb vepsaných na stěnách je možno pocítit přítomnost proslavených rabinů, divotvorných cadiků, z nichž mnozí zůstávají pochováni na přilehlých hřbitovech. Hroby těchto spravedlivých často zdobí koruna, neboť v Talmudu stojí: „Existují tři koruny: Koruna Tóry, koruna kněžská a koruna vlády, ale koruna dobré pověsti je nade všemi.“ A v krásně malovaných synagogách, jako v té v Lancutu, je možno uprostřed ornamentů a hebrejských písmen spatřit leoparda, orla, jelena a lva. Talmud praví: „Buď silný jako leopard a lehký jako orel, rychlý jako jelen a statečný jako lev, když plníš vůli svého Otce na nebesích.“

Takoví byli polští chasidé a místa, kde žili, mají stále své kouzlo. V Ližensku, u hrobu rabína Elimelecha, jsme potkali skupinu dívek z jakési americké židovské školy. Rabin jim zmínil i jeden světcův výrok: „Když něco krásného vidíme nebo dobrého chutnáme, vezme, že ona příjemnost chuti nebo krásy jest – sám Bůh.“

LEO PAVLÁT (Pro Rádio Česko a Rch.)

NADĚJE JE NA DALŠÍ STRÁNCE

(100 let knihovny ŽM v Praze)

■ Výstava v Galerii Roberta Guttmanna na Starém Městě shrnuje stoletou historii muzejní knihovny od jejího vzniku až po nejnovější projekty. Ukazuje, jak se utvářel knižní fond či které významné osobnosti tu působily: zakladatel ŽMP Salomon Hugo Lieben, ředitel předválečné knihovny ŽNO Tomáš Jakobovits, hebraista Otto Muncles aj. Otevřeno: **od 8. srpna do 21. října** denně mimo soboty a židovské svátky, 9–18 hodin.

STARÉ ŽIDOVSKÉ POHLEDNICE

■ **Do počátku října** je v pražské Jeruzalémské synagoze k vidění výstava starých židovských pohlednic z doby před 80 až 100 lety. Výstava dokumentuje nejrůznější oblasti židovského života a soustřeďuje se hlavně na obrázky z Čech, Moravy, Slezska a střední a východní Evropy. Otevřeno denně kromě sobot a židovských svátků od 13–17 hodin.

ŽIDOVSKÁ ULICE V JIHLAVĚ

■ V síni židovského hřbitova v Jihlavě je **do 30. října** od pondělí do pátku (9–16 hodin) otevřena výstava s názvem Židovská ulice, kterou připravila Federace židovských obcí v ČR. Jedná se o staré fotografie a plány zmizelých domů, jež doprovázejí obrázky dětí z místní základní školy. (Klíče od výstavy obdrží zájemci v prodejně Květinka naproti hřbitovu.)

BÝVALÍ SPOLUŽÁCI

■ **Do konce září** je v plzeňské Staré synagoze otevřena výstava *Spolužáci, osudy židovských studentů gymnázia na Mikulášském náměstí v Plzni*. Výstava představuje výsledky pátrání skupinky dnešních studentů zdejšího gymnázia po osudech svých „bývalých spolužáků“, kteří byli postiženi norimberskými zákony.

FOTO A OBRAZY

■ Ve foyer kina Muzea ghetta v Terezíně je k vidění výstava zajímavých fotografií Jakuba Effenbergera a obrazů Pavla Štefana. Výstava potrvá **do 10. října**.

VÝSTAVA ANTONÍNA SLÁDKA

■ **Od 5. srpna do 1. září** potrvá v Boskovicích ve zdejší zámekské sklenici výstava Antonína Sládka, kmenového ilustrátora našeho časopisu. V úvodu ke katalogu k výstavě píše M. Novotný: „Sládek maluje tak, jak už dnes skoro nikdo. V jeho obrazech, kresbách a grafikách cítím volný vzduch milované Paříže a její atmosféru... Jeho témata jsou nejen krajina, zátiší či portréty, ale především pařížské ulice, zákoutí, pa-

KULTURNÍ POŘADY

A. Sládek: Básník W. v baru. Olej na plátně, 2006.

řížská bistra a kavárny.“ Za redakci *Rch* Sládkovo portrétní umění potvrzujeme a dodáváme: Dokáže stejně dobře namalovat Hannah Arendtovou i Golema, Sigmunda Freuda i rabína Sidona, kapitána Korkorána i Arnošta Goldflama.

TŘEBÍČ 2007

■ Třebíčský festival židovské kultury s názvem *Šamajim* se koná ve dnech **2.–4. srpna**. Ve zdejší Zadní synagoze se uskuteční koncerty, přednášky, besedy a filmové projekce, navíc ochutnávka košer nápojů od firmy R. Jelinek. V sobotu v 18.45 se na své místo v synagoze vrátí původní pergamenový svitek Tóry, jež sem vnese rabín Larry Tabick z reformní komunity Šin chajim v londýnském Hampsteadu. Více info na www.samajim.cz.

HOLEŠOV 2007

■ Ve dnech **29. 7. –4. 8.** se uskuteční *Festival židovské kultury* v Holešově. Jedno z témat je „Židé v zámoří“, v jehož rámci zazní koncerty jazzové hudby a koná se setkání se spisovatelem Arnošem Lustigem. Podrobný program lze nalézt na www.olam.cz.

Z NOVÝCH KNIH

Pavel Král a Edita Zochovická:

ŽIDÉ V BYTČI

■ Autoři vydali knihu vlastním nákladem. Jak sami píší, jejich cílem nebylo sepsat literární dílo či historickou práci o židovském osídlení v tomto městě na severozápadě Slovenska. Chtěli jen upozornit na lidi, kteří „po staletí v Bytči žili, něco tam vytvořili a pak byli vyhnáni“. Svůj cíl tvůrci knížky beze zbytku naplnili. Publikace obsahuje historii zdejší obce, výčet

židovských památek, oborů, v nichž zdejší Židé působili, a spolků, v nichž byli aktivní. Kniha se spoustou fotografií podrobně zachycuje konec zdejšího židovského společenství. Přináší seznam všech osob, které byly deportovány do koncentračních nebo pracovních táborů, i jména těch několik, kteří se z táborů vrátili nebo přežili v úkrytu, a informace o jejich dalších osudech. 114 stran, cena není uvedena.

Richard Glazar:

TREBLINKA, SLOVO JAK Z DĚTSKÉ ŘÍKANKY

■ Ve druhém vydání publikuje nakl. G plus G jeden ze základních textů memoárové literatury z doby holocaustu. Příběh vzpoury a útěky z vyhlazovacího tábora Treblinka sepsal Richard Glazar (1920 až 1997) hned po válce. Kniha se mu nepodařilo vydat a poprvé vyšla až v německém překladu roku 1992, v češtině měla premiéru roku 1994 (v nakl. Torst patřila tehdy k nejvýraznějším titulům). Autor v knize zachycuje to, co prožil jako člen pracovního komanda v Treblince, a přípravu zoufalého povstání vězňů – Glazar byl jedním z šesti českých a slovenských Židů, kteří se vzpoury zúčastnili (rozhovor s autorem viz *Rch* 5/1995). Nové vydání vychází v krásné grafické úpravě a je doplněno fotografiemi. 420 stran, doporučená cena: 359 Kč.

Richard Glazar:

VESELÝ NEBO LUSTIG

■ Kniha *Veselý nebo Lustig* je poslední, nedokončené dílo R. Glazara. Vytvořil v něm koláž ze svých vzpomínek a ze známých i méně známých židovských anekdot. Rámecem vyprávění jsou Glazarovy vzpomínky od dětství až po šedesátá léta, děj se odehrává v období první republiky a protektorátu, ale také v poválečném Československu či v nově vzniklém Státu Izrael. Kniha vychází s ilustracemi Palo Čejky v nakl. G plus G. 125 stran, dop. cena: 189 Kč.

Leo Pavlát:

OSM SVĚTEL

■ Více než sedmdesát příběhů z prostředí židovských učenců, sefardských a aškenázkých Židů i z chasidského prostředí v převyprávění L. Pavláta. Jsou tu nejznámější židovské pohádky, legendy, bajky a anekdoty, jež čerpají z Talmudu a midrašů a současně se v nich odrážejí pozdější pohnuté osudy Židů rozptýlených na různých místech světa. Poprvé knihu před patnácti lety vydalo nakl. Albatros, ilustrace k novému vydání v nakl. Argo vytvořila Hana Pavlátová. 226 stran, 298 Kč.

ZMIZELÉ DĚJINY

Pod názvem *Zmizelý svět. Osudy Poláků a Čechů s židovskou hvězdou* probíhal po celý školní rok 2006–2007 na Gymnáziu Jiřího Wolkera v Prostějově program v rámci evropského projektu Sokrates. Z polské strany byl zastoupen lyceem ve Środě Wielkopolské.

Projekt sledoval několik cílů: umožnit studentům v obou zemích seznámit se s historií židovské komunity v Polsku a na území Čech a Moravy, dále poznání židovské kultury, tradic, svátků a zvyků a samozřejmě umožnění kontaktů mezi oběma národy a jejich další rozvíjení.

První fáze tohoto projektu byla završena pobytem 14 studentů našeho gymnázia ve Środě ve dnech 2. – 14. 11. 2006. Program byl velmi pestrý. Jedním z vrcholů byla návštěva koncentračního tábora Osvětim-Březinka, dále pak krakovské Kazimierze.

Studenti měli možnost seznámit se i se zbytky židovského osídlení v Lešně a Poznani, ocenili jsme též prohlídku Hnězda. Absolvovali jsme i přednášky z dějin Židovstva, navštívili vyučovací hodiny jazyků i vynikající divadelní představení *Šumař na střese*.

Další částí projektu byly realizovány v průběhu následujících měsíců podle místních možností paralelně na obou školách: na podzim jsme si ve škole promítli film *Schindlerův seznam* a probrali situaci v koncentračních táborech; o týden později jsme navštívili výstavu *Neztratit víru v člověka. Protektorát očima židovských dětí*. V prosinci jsme vypracovali anketu na téma znalost židovských dějin a reálií, jež byla zpracována studenty čtvrtých ročníků a oktáv, ale respondenty byli i dospělí z okruhu studentů. O její výsledky projevil zájem i místní tisk. V rámci Dne celosvětové vzpomínky na oběti holocaustu 27. 1. 2007 jsme uvedli film *Obchod na korze* s následující besedou k tématu.

Na jaře zavítala na školu paní Milarch, jež pracuje v bývalém koncentračním táboře Sachsenhausenu. V dubnu, při příležitosti výročí povstání ve varšavském ghettu, jsme si promítli film *Pianista*.

Ve dnech 4. – 16. 6. 2007 byli u nás polští studenti. Na gymnáziu mohli navštívit vyučovací hodiny i přednášku o příčinách a historii antisemitismu. Navštívili jsme Prahu a prohlédli si Židovské Město, dále jsme zavítali do Holešova, Třebíče a Mikulova. Pozvali jsme na besedu rabína ŽO Brno Ch. Kollera, který s sebou přivezl paní Antonii Militkou a paní Zuzanu Wachtlovou, jež přežily pobyt v Terezíně i Osvětimi. Pro studenty, zvyklé na teoretické znalosti, byl zážitek vlastních vzpomínek zdrojem napjaté pozornosti i ne-

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

zvyklého prožitku. Po náročné části programu nechyběla ani část zábavnější, například účast na vystoupení skupiny *Létající rabín*.

Dva týdny rychle uběhly a zůstaly jen vzpomínky. Ale snad i něco navíc – navázání nových přátelství, nové poznatky a zkušenosti a hlavně seznámení s kulturou a tradicemi, které nezmizely v průběhu historie a nabízejí poučení pro časy budoucí.

Jaroslava Kolářová,
Gymnázium J. Wolkera,
Prostějov

DENNÍ CENTRUM SENIORŮ

■ Každý den máme pravidelné aktivity, podrobněji: www.dcs-zop.wz.cz. Milí přátelé seniorského věku, přijďte, budete vítáni! V průběhu obou prázdninových měsíců probíhá běžný program, a navíc se věnujeme více pobytu venku, vycházkám, rekreačním a sportovním činnostem i odpočinku. Přejeme všem příjemné léto! Kontakt: tel.: 226 235 100-102, 724 093 830, e-mail: d.centrum@kehilaprag.cz.

STROM TEREZÍNSKÝCH DĚTÍ

■ Památník Terezín se obrací s výzvou na pamětníky, kteří se v roce 1943 zúčastnili zasazení Stromu terezínských dětí, ať osobně, nebo byli o něm informováni svými spoluvězni.

Jde především o upřesnění data a místa, případně o jména svědků. Uvítali bychom i informace o tom, kdo byl iniciátorem této akce a jaké byly okolnosti přesazení stromku do areálu Židovského hřbitova v Terezíně roku 1948.

Jakoukoli informaci (i dílčí) přijmou Mgr. Ludmila Chládková nebo doc. Vojtěch Blodig buď písemně na adresu Památník Terezín, Principova alej 304, 411 55 Terezín, nebo telefonicky na čísle 416 782 131.

ŽO BRNO – NABÍDKA VÍNA

■ Židovská obec Brno nabízí k prodeji košer víno: Cabernet Sauvignon, jakostní, suché, košer, 2005, cena 125 Kč; Chardonnay, pozdní sběr, suché, košer, 2006, cena 140 Kč. Objednávky na adresu ŽOB, Tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno nebo zob@zob.cz.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA:

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí oslávili svoje narodeniny v **júli** a v **auguste**: pani Helena Kartalová, nar. 30.7. – 86 rokov; pán Juraj Turčan, nar. 9.8. – 69 rokov; Ing. Ladislav Welward, nar. 17.8. – 71 rokov; pani MUDr. Viera Kordová, nar. 20.8. – 75 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim jubilantom, ktorí v **auguste** oslavia: pán Viliam Belák, nar. 7.8. – 87 rokov; pán Peter Blody, nar. 8.8. – 73 rokov; pani Jitka Ecksteinová, nar. 15.8. – 78 rokov; pani JUDr. Anna Filalová, nar. 12.8. – 85 rokov; pán Ing. Peter Guttmann, nar. 19. 8. – 50 rokov; pani Gertrúda Guttmannová, nar. 27. 8. – 88 rokov; pán Jack Händler, nar. 30. 8. – 60 rokov; pani Klára Lúčanová, nar. 23.8. – 87 rokov; pán Ing. Ludovít Nágel, nar. 4.8. – 92 rokov; pán Miroslav Palúch, nar. 30.8. – 55 rokov; pani Eva Reichová, nar. 26.8. – 72 rokov; pán Ing. Alexander Singer, nar. 27.8. – 91 rokov; pán Ing. Juraj Stein, nar. 6.8. – 60 rokov; pani Natália Tagerová, nar. 22.8. – 74 rokov; pani Klára Ungeřová, nar. 29.8. – 88 rokov; pani Helena Vitálová, nar. 8.8. – 86 rokov; pán Ing. Otto Wagner, nar. 7.8. – 83 rokov; pani Elvira Weisssová, nar. 4.8. – 92 rokov a pani Marína Žiaková, nar. 16.8. – 45 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **srpnu** oslavují: pan Eduard Braun, nar. 20.8. – 58 let; paní Irena Dousková, nar. 18.8. – 43 let; paní Romana Kalová, nar. 7.8. – 39 let; pan Vladimír Kovtun, nar. 21.8. – 43 let; pan Pavel Malina, nar. 5.8. – 64 let; paní Blanka Marková, nar. 8.8. – 70 let; paní Kaethe Pelzmann, nar. 29.8. – 55 let; paní Isabela Santusová, nar. 25.8. – 50 let; pan MUDr. Bohumil Skála, nar. 29.8. – 52 let a pan Jiří Šetelík, nar. 26.8. – 52 let. Našim členům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **srpnu** oslavují narozeniny pan JUDr. Richard Schindler, nar. 18.8. – 91 let a paní Ester Nečasová, nar. 24.8. – 85 let. Oběma přejeme hodně zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečne blahoželáme a prajeme dobré zdravie a všetko najlepšie oslávencom: pani Šarlota Neuwirthová, nar. 17.8. – 98 rokov; pani Veronika Vargová, nar. 8.8. – 80 rokov; pani Irena Lefkovičová-Braunová, tč. v Izraeli, nar. 27.8. – 80 rokov; pán Zoltán Zuna, nar. 14.8. – 79 rokov; pani

Rita Tholtová, nar. 2.8. – 74 rokov; pani Prof. Ing. Miriam Gálová, DrSc., nar. 8.8. – 72 rokov; pani JUDr. Margita Grünwaldová, nar. 24.8. – 72 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **srpnu** oslavujú narodeniny títo naši členové: pani ing. Kateřina Burešová, nar. 9.8. – 57 let; pan Michal Abrahamnar, 10.8. – 57 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11.8. – 84 let; paní Helena Mejstřířková a paní Šárka Pořiková, nar. 18.8. – 87 let a paní Marie Deliřová, nar. 30.8. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK LUČENEC

Srdečně blahozeláme našim členom, ktorí oslávili narodeniny: pani Zuzana Fanřiková, nar. 14.2. – 60 rokov; pani Iveta Drábková, nar. 28.2. – 60 rokov; pán Ing. Ivan Wichner, nar. 14.3. – 60 rokov; pani Helena Vajová, nar. 19.3. – 60 rokov; paní Gertřída Sternlichtová, nar. 5.4. – 81 rokov; pani Mária Eřtoková, nar. 7.5. – 59 rokov a pani Mária Kováčová, nar. 8.6. – 61 rokov. Všetkým jubilantom prajeme veľa zdravia. *Ad mea veesrim šana!*

So zármutkom oznamujeme, že dňa 15.4. nás opustil MgMr. Jozef Werner vo veku 91 rokov. Rozlúčka sa konala v Banskej Bystrici. Dňa 16.5. sme sa lúčili s Jurajom Fischerom, ktorý nás opustil vo veku nedožitých 87 rokov. Pohrebne bohoslužby na židovskom cintoríne v Lučenci viedol p. rabín Barúch Myers a p. rabín Jossi Steiner z Koříc. Všetkým pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

ŽNO MICHALOVCE

Dňa 25. júna sa dožila krásneho jubilea 95 rokov paní Gizela Kleinová. Dňa 6. júla sa dožila paní Alžbeta Fábřová 88 rokov. Obom jubilantkám prajeme eřte veľa síl. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V mesiaci **srpnu** oslaví narodeniny títo členové ŽO Olomouc: paní Marie Bínová, nar. 9.8. – 69 let; pan Jindřich Buxbaum, nar. 30.8. – 54 let; paní Miluška Ottová, nar. 19.8. – 64 let a pan Dr. Ing. Jiř Schreiber CSc., nar. 22.8. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **srpnu** oslavujú títo členové naši obce: paní Libuře Bártová, nar. 31.8. – 61 let; pan Dalimil řech, nar. 25.7. – 26 let; pan Pavel Färber, nar. 29.8. – 58 let; pan David Färber, nar. 13.8. – 32 let; paní Jaroslava Gregorová, nar. 24.8. – 61 let; pan Rudolf

ZPRÁVY Z OBCÍ

Gross, nar. 1.8. – 61 let; paní Lidia Kohutková, nar. 4.8. – 67 let; paní Věra Lomská, nar. 11.8. – 83 let; pan Ladislav Madřý, nar. 12.8. – 77 let; pan David Markoviř, nar. 21.8. – 27 let; paní Gertuda Mayerová, nar. 9.8. – 81 let; paní Drahomíra Nicelniková, nar. 29.8. – 62 let; pan Otto Ruml, nar. 14.8. – 73 let; paní Mgr. Zuzana Skácelová, nar. 4.8. – 74 let; pan Pavel řik, nar. 16.8. – 36 let a paní Milada řupolová, nar. 29.8. – 33 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V mesiaci **srpnu** oslaví narodeniny títo naši členové: paní JUDr. Jindřiška Weinigerová, nar. 6.8. – 56 let; paní Hedvika Trenková, nar. 9.8. – 82 let; paní Anita Peřková, nar. 30.8. – 59 let a pan Ing. Jiř Tanzer, nar. 31.8. – 70 let. Všem jubilantům přeje me hodne řtěstí, zdraví a osobní pohody do ďalších let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **srpnu** oslavujú narodeniny títo naši členové: pan Mark Bljumental, nar. 21.8. – 81 let; pan Ota Brück, nar. 12.8. – 92 let; paní Jana Dubová, nar. 30.8. – 81 let; pan Max Froněk, nar. 2.8. – 87 let; pan Jiř Justic, nar. 24.8. – 84 let; paní Emilie Kranřilová, nar. 5.8. – 91 let; paní Mariana Müllerová, nar. 16.8. – 87 let; paní Alexandra Slařalková, nar. 31.8. – 85 let; pan Jindřich Steindler, nar. 11.8. – 84 let; paní Malři Svobodová, nar. 19.8. – 88 let; paní Leopoldina řimonová, nar. 28.8. – 87 let; paní Marieta řmolková, nar. 10.8. – 86 let; paní Miroslava řumová, nar. 5.8. – 90 let; pan Ludovít Věgh, nar. 26.8. – 86 let a paní Anna Ziegová, nar. 31.8. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PREřOV

V mesiaci **júl** oslávili svoje narodeniny títo naši členovia: pani Eta řtekauerová, nar. 24.7. – 83 rokov; pani Júlia Kartinová, nar. 15.7. – 71 rokov; pani MUDr. Soňa Bazlerová, nar. 6.7. – 62 rokov.

V auguste oslavía svoje narodeniny títo naši členovia: pani Mgr. Ilma Mitrovřáková, nar. 20.8. – 71 rokov; pani MUDr. Katka Křiřáková, nar. 29.8. – 56 rokov a pán PaedDr. Peter Chudý, nar. 21.8. – 57 rokov. Všetkým oslavencom srdečně blahozeláme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **august** ma sviatok narodením člen našej komunity pán JUDr. Tomáš Rybár, nar. 22.8. – 29 rokov. Prajeme tomuto nášmu členovi dobré zdravie, veľa řtastia a radosti v živote. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

Informace pro zájemce o sociální služby:

Židovská obec Teplice poskytuje sociální poradenství podle zákona ř.108/2006 sb. o sociálních službách seniorům, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální ři zdravotní situaci. Zvláštní zřetel je věnován potřebám osob přeživřích holocaust, jejichž osobní cíle vycházejí ze židovských tradic a kořenů, a potřebám osaměle žijících seniorů.

Bliřší informace můžete získat osobně v kanceláři ŽO Teplice, Lipová 25/333, 41501 Teplice, nebo telefonicky na tel. 417 538 209 (v pracovních dnech od 8 do 16 hodin), nebo e-mailem na adresu kehlala@volny.cz. *Oldřich Látal, předseda*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Židovská obec v Ústí nad Labem přeje hodne zdraví a osobní pohody k narodeninám paní Řuženě Duchkové a paní Jiřině Urbanové.

Slečna Yvona řaferová oznámila, že v řervenci uzavřela sňatek, a slečna Klára Hellerová ukonřila vysokoškolské studium promoci na VřCHT Praha. Židovská obec výře jmenovaným gratuluje a přeje hodne spokojenosti a úspěchů v ďalším životě.

ZEMŘELA PANÍ

MILENA PROCHÁZKOVÁ

S hlubokým zármutkem a bolestí v srdci oznamujeme, že v Praze dne 21. řervence v ranních hodinách zemřeua naše milá přítelkyně paní Milena Procházřková. Bylo jí necelých 77 let (narodila se 3. 9. 1930). Odeřla nám výjimečná osoba, která svým konáním rozdávala kolem sebe radost a pohodu a každému se snařila maximálně pomáhat, často více, než jí síly a zdraví dovoľovaly – ale dělala to ráda. Byla dlouholetou a aktivní členkou WIZO a angařovala se i v Terežinské iniciativě. Truchlete za Milenou, vzpomínejte na ni, ale přeřte jí klid. *Milenko, nezapomeneme na Tebe.*

Za vsechny, kdo ře měli rádi

Výbor WIZO

BLAIR VYSLANCEM

Bývalý britský premiér Tony Blair se stal zvláštním vyslancem „blízkovýchodního kvarteta“ (USA, Evropská unie, OSN a Rusko). Ve své nové funkci se má soustředit hlavně na technickou pomoc Palestinské samosprávě, reprezentované hnutím Fatah na Západním břehu Jordánu: jde o pomoc s vybudováním fungujících státních institucí. Na podzim by měl také svolat mezinárodní dárcovskou konferenci, na níž by státy podpořily Palestinskou samosprávu. Přání jednat s novým vyslancem projeví i představitelé hnutí Hamás – o tom však Blair neuvažuje. Blairova pozice je pokládána za velmi komplikovanou – Arabové mu nedůvěřují kvůli jeho roli ve válce v Iráku a spojenectví s Georgem Bushem, Izrael jeho jmenování uvítal, nicméně trvá na tom, aby se věnoval výlučně pomoci Palestincům, a nikoli třeba snaze urychlit diplomatická jednání mezi Izraelci a Palestinci.

UNIVERZITA BEZ AKREDITACÍ

Ukrajinské ministerstvo školství omezilo akreditace kyjevské soukromé univerzity, jež je dlouhá léta považována za centrum vydávání antisemitské literatury v zemi. Jedná se o Mezioblastní akademii personálního managementu (MAUP), která je podporována i z muslimských zdrojů (především z Íránu a Saúdské Arábie). Nyní bude škole odebráno čtrnáct akreditací, čímž by mohla být zásadně oslabena její činnost (viz též Rch 1/2006).

PROTI BOJKOTU

Šéf britských konzervativců David Cameron kritizuje výzvu k bojkotu izraelských univerzit, který žádají někteří britští akademici a představitelé anglikánské církve, a tvrdí, že kritika Izraele se často mění v antisemitismus. „Jestliže se pojmem sionista rozumí někdo, kdo se domnívá, že Židé mají právo na svou vlast v Izraeli a právo na svůj stát, pak jsem sionistou,“ prohlásil Cameron. Ke kritice protiizraelské kampaně se přidaly i zhruba 3000 londýnských žurnalistů, jejichž ústřední orgán (Britský národní svaz novinářů) v dubnu schválil bojkot izraelského zboží. Londýnská organizace žádá, aby na dalším zasedání svazu byl bojkot odvolán.

SÚDÁNCI PODLE ZÁKONA O VSTUPU

Súdánští uprchlíci budou nadále souzeni podle zákona o vstupu do Izraele, a nikoli jako dosud podle zákona o předcházení infiltrace do země. Vláda tak vyhověla petičím súdánských běženců, kteří jsou v Izraeli vězněni za ilegální překročení hranic. Tito vězni neměli právo na obhajobu a mohli být bez soudu deportováni zpět, v případě těchto uprchlíků na téměř jistou smrt z rukou proarabských gard. Podle nového zákona mají běženci právo na soud a na vysvětlení, proč do Izraele bez povolení vstoupili.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Foto ČTK.

HARRY POTTER ZNESVĚTIL ŠABATU

Vydání sedmého dílu populární knihy o čaroději Harrym Potterovi způsobilo v Izraeli rozruch. Knižky o Harrym Potterovi totiž vycházejí tradičně 21. července v 00.01 britského času – letos ovšem tato doba padla v Izraeli na šabat, na 2.01 o sobotní noci. Ministr průmyslu a obchodu z ultraortodoxní strany Šas Eli Jišaj řekl, že bude pokutovat všechny obchodníky, kteří by porušili zákaz prodeje ve sváteční den, a jeho slova potvrdil další člen Knesetu Avraham Ravitz: „Nemusíme se přece chovat jako opice a napodobovat svět v tomto druhu subkultury, obzvlášť je-li to spojeno se znesvěcením šabatu.“

Představitelé hlavního knihkupeckého řetězce v zemi Steimatky nicméně prohlásili, že musí dodržovat podmínky obchodní smlouvy a že poslední díl knihy bude v Izraeli uveden ve stejnou chvíli jako v ostatních částech světa.

PROKLÍNANÝ HRDINA

V červenci předali příbuzní jedné z nejkontroverznějších postav spojených s dějinami holocaustu, Rudolfa (Israele) Kasztnera, rodinný archiv do rukou pracovníků Jad vašem v Jeruzalémě. Kasztner během druhé světové války patřil k sionistickým

vůdčům v Maďarsku, vedl s nacisty obchodní jednání a dohodl výměnu Židů za peníze, zboží a vojenskou výzbroj. V červnu 1944 se díky těmto dohodám zachránilo 1684 Židů, kteří se bezpečně dostali do Švýcarska, dalších 20 000 skončilo namísto v Osvětimi v rakouském pracovním táboře. Při ceremonii v Jad vašem byl nazván „mužem, který zachránil více Židů a sklídlil za to více nespravedlnosti než kdokoli v Izraeli“. Kasztner totiž po válce odjel do Izraele a vstoupil do politického dění za Stranu práce. Roku 1954 vyšla kniha M. Grunwalda, v níž byl obviněn ze spolupráce s nacisty a z toho, že pro záchranu svých majetných známých „prodal duši“. Následoval proces mezi autorem knihy a Kasztnerem, rozhodnutí soudu dalo za pravdu Grunwaldovi. Roku 1957 zavraždili Kasztnera židovští extremisté. O rok později izraelský Nejvyšší soud rozsudek zvrátil a Kasztnerovo jméno očistil. Na svou úplnou rehabilitaci v očích izraelské společnosti však ještě čeká, a jak doufají jeho příbuzní i lidé, které zachránil, měl by k tomu napomoci právě jeho archiv.

ANTIKONFERENCE NA BALI

V půli června se na Bali konala konference, která měla být protestní akcí proti zasedání, jež v prosinci 2006 svolal iránský prezident a jejímž hlavním tématem bylo popírání holocaustu. Antikonferenci svolal bývalý indonéský prezident Wahid, který prohlásil: „Ačkoli jsem Ahmadínežádův dobrý přítel, musím říci, že se mýlí. Navštívil jsem osvětimské Muzeum holocaustu a viděl jsem tam spoustu bot mrtvých lidí. Proto věřím, že k holocaustu došlo.“ Jednodenní shromáždění na Bali se zúčastnili umírnění muslimové, hinduisté, buddhisté, křesťané a několik rabínů, což se v zemi, která oficiálně neuznává Izrael, nestává často. *am*

חַדְשׁ יְחִוּן חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 8. 2007. **Cena 15 Kč**